

STANDARD OPERATING PROCEDURES:

For Enforcement Officers under the Biodiversity Act of Bhutan 2022
and Biodiversity Rules and Regulation 2023

Version I

SOP No: NBC/BA-SOP-01

Ministry of Agriculture and Livestock
Royal Government of Bhutan

Disclaimer:

The requirement under the Biodiversity Act of Bhutan 2022 shall not substitute the requirement under other laws in force in the country. The Biodiversity Act shall only facilitate the legitimate transfer of Bhutan's genetic resources and safeguard them from misappropriation and biopiracy.

Table of Contents

Scope of the Biodiversity Act	2
Definition of Genetic Resources.....	3
Different Forms of Genetic Resources.....	3
Enforcement Officers	5
Standard Operating Procedures for Enforcement Officers under the Biodiversity Act 2022	5
1. Royal Bhutan Police.....	5
2. Bhutan Food and Drug Authority (BFDA).....	6
3. Department of Forests and Park Services.....	7
4. National Focal Point (National Biodiversity Centre).....	7
Checkpoint System under the Biodiversity Act of Bhutan 2022	11
1. Department of Forests and Park Services (DoFPS).....	11
2. Bhutan Food and Drug Authority (BFDA).....	11
3. Department of Revenue and Customs (DRC).....	12
4. Department of Media, Creative Industry and Intellectual Property	12
5. National Biodiversity Centre (National Focal Point).....	12
Annexure 1	14
Annexure 2.....	21
Annexure 3.....	21

Standard Operating Procedures for Enforcement Officers under Biodiversity Act 2022

Introduction

In an era marked by heightened global awareness of biodiversity preservation and responsible genetic resources management, the enactment of the Biodiversity Act of 2022 stands as a pivotal milestone. This legislation serves as a critical framework for safeguarding genetic resources and ensuring their sustainable utilization in the face of increasing international movement. Central to the successful implementation of the Act are the dedicated enforcement agencies, including the Royal Bhutan Police, the Bhutan Food and Drug Authority, the Department of Forests and Parks Services, and the National Biodiversity Centre. These agencies bear the weighty responsibility of overseeing the transfer and movement of genetic resources across the country, involving diverse stakeholders ranging from indigenous communities to scientific researchers and private enterprises.

Underpinning the global significance of genetic resources is the intrinsic link between their utilization, scientific discovery, and economic progress. However, with the potential for overexploitation, biopiracy, and unintended ecological consequences, the regulation of genetic resource movement has never been more critical. The dynamic nature of these challenges necessitates a cohesive and standardized approach in monitoring and enforcement, a need that can be fulfilled through the development of a comprehensive Standard Operating Procedure (SOP) for Enforcement Officers under the Biodiversity Act 2022.

The current SOP provides a clear and unified pathway for enforcement officers, offering a set of guidelines that transcend agency boundaries. The development of the current SOPs serves as a common framework that bridges the knowledge gaps between diverse stakeholders. Moreover, genetic resource movements transcend national borders, international collaboration becomes paramount. Standardized procedures enhance Bhutan's ability to collaborate with other nations, ensuring a harmonized approach to genetic resource management that respects the sovereignty

of each country while collectively working towards global sustainability. Thus, the development of the SOP for enforcement officers under the Biodiversity Act 2022, offers a strategic approach to enhance the effectiveness of monitoring and enforcement of transfer and movement of genetic resources.

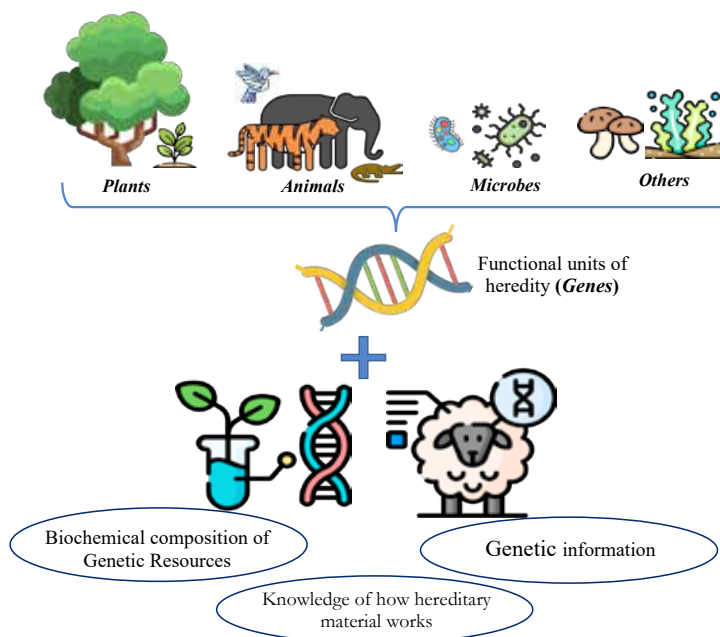
Scope of the Biodiversity Act

This SOP covers the Biological Resources originating from both domestic and wild flora and fauna.

However, this SOP does not apply to biological resources which are traded, shared, exchanged, and used as commodities for direct use and consumption, except when later utilized as genetic resources for research or commercial purposes.

Definition of Genetic Resources

“Genetic resources” means all material of plant, animal, microbial, or other origin containing functional units of heredity and includes the biochemical composition of genetic resources, genetic information regardless of the manner in which the genetic information is stored or knowledge of how the hereditary material works in an organism and derivatives.

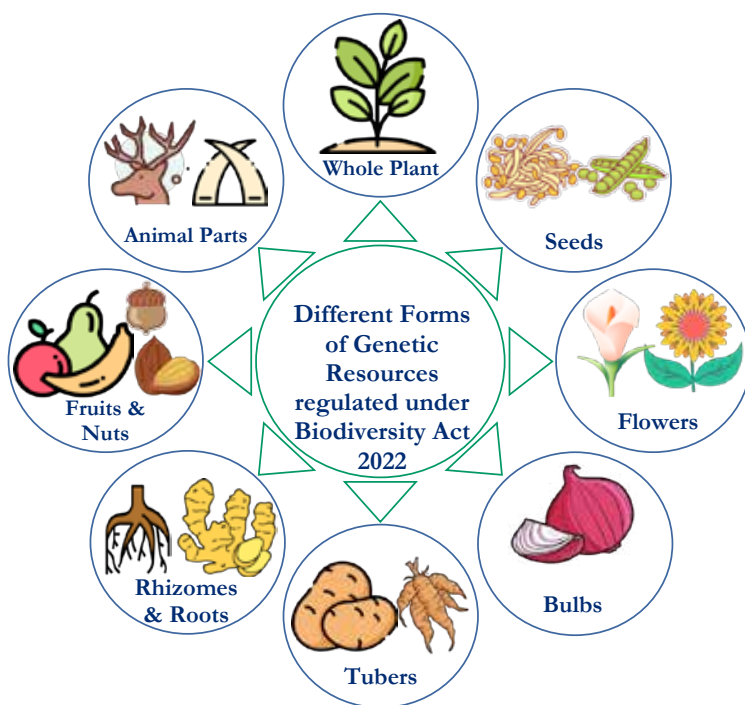

Different Forms of Genetic Resources

The forms of genetic resources regulated under the Biodiversity Act of Bhutan 2022 shall comprise one or more of the following resources:

- **Plant Genetic Resources:** This includes Seeds and seedlings, Flowers; Bulbs; Tubers; Root and rhizomes; Fruits and nuts; cuttings, tissue cultures, and other plant parts.
- **Animal Genetic Resources:** Genetic resources in the form of live animals (both aquatic and terrestrial), embryos, semen, and other reproductive materials are essential for breeding and improving species. These resources can help enhance traits such as disease resistance, productivity, and adaptability. With the exception to emasculated or neutered livestock species.
- **Microbial Genetic Resources:** Microbial genetic resources are cultured or microbiomes of bacteria, fungi, viruses, and others. These cultures are maintained in microbial collections and are used in various biotechnological applications.

- **DNA and Genetic Sequences:** Genetic information can be stored in the form of DNA samples and sequences. This includes genetic databases containing information about specific genes, traits, and genetic markers.
- **Frozen Tissue and Cells:** Genetic resources preserved in the form of frozen tissues, cells, or even whole organisms.
- **Herbarium Specimens:** These are dried and preserved plant specimens that are used for taxonomic and botanical research. They can provide valuable information about the genetic diversity of plant species.

Enforcement Officers

Standard Operating Procedures for Enforcement Officers under the Biodiversity Act of Bhutan 2022

1. Royal Bhutan Police

The Royal Bhutan Police as first contact point at the integrated check post shall:

- (1) check for permits issued by the Department of Forests and Park Services if the genetic resource is wild flora and fauna;
- (2) check for permits issued by the Bhutan Food and Drug Authority if the genetic resources are food and agriculture which are cultivated and propagated (domesticated) by the farmers for food (consumption) purposes;
- (3) check for Sample Transfer Certificate (Certificate of Origin for genetic resources) issued by the National Focal Point (National Biodiversity Centre);
- (4) allow the transfer of the genetic resources if all the necessary documents are present;

- (5) direct the issue or matter to enforcement officers of the Department of Forests and Park Services at the nearest Forest Office if the relevant permits specified under point 1 (1) of the SOP are not accompanied with the genetic resources which are to be exported or taken out of the country; and
- (6) direct the issue or matter to the Bhutan Food and Drug Authority, if the relevant permits specified under points 1 (2) and 1 (3) are not accompanied with the genetic resources which are to be exported or taken out of the country.

2. Bhutan Food and Drug Authority (BFDA)

1.1 Land

The Bhutan Food and Drug Authority shall:

- (1) upon receipt of a report from RBP, verify the intent of taking the genetic resources, whether it is for academic or non-commercial research; commercial research; or as a commodity for direct use and consumption;
- (2) check for permits issued by the Department of Forests and Park Services if the genetic resource is wild flora and fauna;
- (3) if the intent of taking the genetic resources is for academic or non-commercial and commercial research; report the case to the National Focal Point (National Biodiversity Centre) for necessary action.
- (4) if the intent of taking the genetic resources is as “Commodities” for its direct use and consumption, obtain a Letter of Undertaking from the applicant and facilitate the transfer (attached sample of Letter of Undertaking);
- (5) compile the Letter of Undertaking executed and submit to the National Focal Point (National Biodiversity Centre) quarterly;

- (6) seize and dispose of the genetic resources for food and agriculture in the event of non-compliance by the exporter or any person taking the genetic resources out of the country, if the person does not comply with the requirements within 1 month from the date of seizure.

1.2 Air

The Bhutan Food and Drug Authority shall:

- (1) verify the intent of transfer of the genetic resources, whether it is for academic or non-commercial research; commercial research; or as a commodity for direct use and consumption;
- (2) check for permits issued by the Department of Forests and Park Services if the genetic resource is wild flora and fauna;
- (3) check for Sample Transfer Certificate (Certificate of Origin for genetic resources) issued by the National Focal Point (National Biodiversity Centre);
- (4) allow the transfer of the genetic resources if all the necessary documents are present;
- (5) direct the issue or matter to enforcement officers of the Department of Forests and Park Services at the nearest Forest Office if the relevant permits specified under point 2.2 (2) of the SOP are not accompanied with the genetic resources which are to be exported or taken out of the country;
- (6) report the case to the National Focal Point (National Biodiversity Centre) for necessary actions if the intent of the transfer of genetic resources is academic or non-commercial and commercial research;
- (7) obtain a Letter of Undertaking from the applicant and facilitate the transfer (attached sample of Letter of

Undertaking) if the intent of the transfer is as a commodity for direct use and consumption;

- (8) compile the Letter of Undertaking executed and submit to the National Focal Point (National Biodiversity Centre) quarterly; and
- (9) seize and dispose of the genetic resources for food and agriculture in the event of non-compliance by the exporter or any person taking the genetic resources out of the country, if the person does not comply with the requirements within 1 month from the date of seizure.

3. Department of Forests and Park Services

The Department of Forests and Park Services shall:

- (1) Upon receipt of a report from RBP or BFDA, check the intent of the genetic resources whether it is for academic or non-commercial research; commercial research; or commodities for direct use and consumption;
- (2) refer the case to the National Focal Point (National Biodiversity Centre) for necessary actions if the purpose of the transfer of genetic resources is for academic, or non-commercial and commercial research purposes; and
- (3) impose fines and penalties for illegal trade and transit of the genetic resources for wild fauna and flora as per the forest and nature conservation laws in the event of export of any genetic resources for wild flora and fauna without the permits.

4. National Focal Point (National Biodiversity Centre)

The National Biodiversity Centre as the National Focal Point under the Biodiversity Act 2022 shall:

- (1) upon receipt of a report from BFDA and DoFPS, verify the intent of transfer of the genetic resources whether it is for academic or non-commercial research; and commercial

research;

- (2) Levy following fines if the purpose of the transfer is for academic or non-commercial research; and commercial research;
 - (a) Nu. 5000/- or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation for the first-time offense; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Material Transfer Agreement;
 - (b) Nu. 10,000/- or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation for subsequent offenses committed by the same applicant; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Material Transfer Agreement; and
 - (c) In the event of failure to pay the fines and compensation, the National Focal Point shall bar the proponent or User from accessing any genetic resources and such non-compliance shall be reported to the Access and Benefit Sharing Clearing House upon approval of the Competent National Authority.
- (3) Levy following fines for transfer of genetic resources declared or notified under the multilateral system without executing the Standard Material Transfer Agreement:
 - (a) Nu. 5,000/- or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation for the first-time offense; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Standard Material Transfer Agreement
 - (b) Nu. 10,000/- or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation for subsequent offenses committed by the same applicant; following

the imposition of the fine, the Standard National Focal Point shall facilitate the execution of the Material Transfer Agreement

- (c) In the event of failure to pay the fines and compensation, the National Focal Point shall bar the proponent or User from accessing any genetic resources and such non-compliance shall be reported to the Access and Benefit Sharing Clearing House upon approval of the Competent National Authority
- (3) Upon receipt of the seized genetic resources from BFDA, should the individual fail to comply with the stipulated requirements within 1 month from the date of seizure, the genetic resources will either be disposed off (in the case of agriculture and food) or surrendered to the Department of Forests and Park Services (in case of wild flora and fauna) collected from in-situ; and
- (4) levy the following fines for transfer of genetic resources without executing the Scoping Agreement:
- (a) Nu. 45,000.00 and compensation of Nu. 450,000.00; or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation if the scoping agreement is not executed; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Scoping Agreement.
 - (b) Nu. 90,000.00 and compensation of Nu. 900,000.00 or USD at the prevailing rate of the day of imposition of fines and compensation for subsequent offenses committed by the same applicant; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Scoping Agreement.
 - (c) In the event of failure to pay the fines and compensation within 90 working days from the day of formal notice, the National Focal Point shall bar the proponent or User from

accessing any genetic resources and such non-compliance shall be reported to the Access and Benefit Sharing Clearing House upon approval of the Competent National Authority.

- (5) levy the following fines for the transfer of genetic resources without executing the Access and Benefit Sharing Agreement:
 - (a) Nu. 45,000.00 fine and compensation of Nu. 900,000.00 or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation if the Access and Benefit Sharing Agreement is not executed; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Benefit Sharing Agreement.
 - (b) Nu. 90,000.00 fine and compensation of Nu. 1,800,000.00 or USD at the prevailing rate on the day of imposition of fines and compensation for subsequent offenses committed by the same applicant if the Access and Benefit Sharing Agreement is not executed; following the imposition of the fine, the National Focal Point shall facilitate the execution of the Benefit Sharing Agreement.
 - (c) In the event of failure to pay the fines and compensation within 90 working days from the day of formal notice, the National Focal Point shall bar the proponent or User from accessing any genetic resources and such non-compliance shall be reported to the Access and Benefit Sharing Clearing House upon approval of the Competent National Authority.

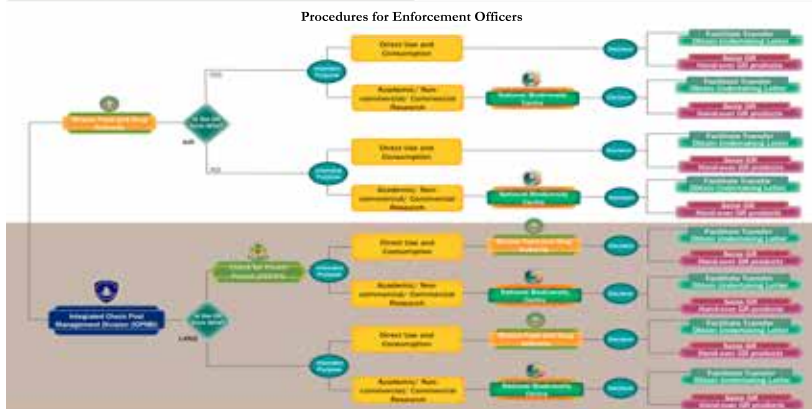

Figure 1: Process for the enforcement of the Biodiversity Act of Bhutan 2022 and Biodiversity Rules and Regulations 2023.

Checkpoint System under the Biodiversity Act of Bhutan 2022

The following agencies are designated as access and benefit-sharing checkpoints to collect or receive or verify relevant information as appropriate for the collection, utilization, trade, and transit of genetic resources. This does not mean a physical checkpoint with manned personnel but would mean an agency while performing their duties will collect or receive or verify relevant information as appropriate for collection, utilization, trade, and transit of genetic resources to safeguard genetic resources from misappropriation.

The concerned checkpoint shall verify the following information prior to issuance of permit or certificate:

1. Department of Forests and Park Services (DoFPS)

- (1) If an applicant applies for the collection of genetic resources of wild fauna and flora, the DoFPS shall verify whether the collection is for academic or non-commercial or commercial research and accordingly specify in the permit.
- (2) If the collection of genetic resources of wild fauna and flora is for academic or non-commercial research purposes the DoFPS shall direct the applicant to NFP for signing the Material Transfer Agreement (MTA) after the collection of the genetic resources for export or taking of genetic resources out of the country.
- (3) If the collection of genetic resources of wild fauna and flora is intended for commercial research, then the DoFPS shall issue the permit for commercial research collection and direct the applicant to the NFP for compliance to Access and Benefit Sharing requirements under the Biodiversity Act and its Rules.
- (4) Any research of genetic resources related to traditional knowledge, the DoFPS shall refer the applicant to NFP for necessary clearance as a repository for traditional knowledge in the country.

2. Bhutan Food and Drug Authority (BFDA)

- (1) If the applicant applies for a phytosanitary or zoosanitary certificate for any genetic resources for food and agriculture, the BFDA shall verify if the genetic resources are for direct use and consumption, academic or non-commercial or commercial research purposes.
- (2) In the event genetic resources are collected from the wild without a permit, the BFDA shall direct the applicant to the Department of Forests and Park Services for obtaining necessary permits.
- (3) In case of any live animal applied for export, the health certificate issued by the government veterinarian shall be verified.
- (4) If the purpose is academic, non-commercial research, or commercial research, BFDA shall direct the applicant to NFP for signing Material Transfer Agreement, Standard Material Transfer Agreement, Scoping Agreement, and Access and Benefit Sharing Agreement.
- (5) If the purpose is for direct use and consumption, BFDA shall obtain a letter of undertaking from the person exporting or taking the genetic resources and facilitating the transfer (Template for Letter of Undertaking attached as Annexure 3).

3. Department of Revenue and Customs (DRC)

- (1) If an applicant applies for export declaration for genetic resources of wild fauna and flora, the DRC shall verify the permit issued by the DoFPS.
- (2) If the applicant applied for an export declaration for genetic resources for food and agriculture, the DRC shall verify the phytosanitary or zoosanitary certificate issued by BFDA.
- (3) The DRC shall verify the certificate of origin (sample transfer

certificate) of genetic resources issued by NFP.

- (4) The DRC shall verify the invoice of the genetic resources.

4. Department of Media, Creative Industry and Intellectual Property

- (1) The DoMCIIP shall verify the source of the Genetic resources when the application for a patent or any intellectual property rights are applied.
- (2) The DoMCIIP shall verify the certificate of compliance issued by the National Focal Point to ensure that no IP rights are wrongfully granted.

5. National Biodiversity Centre (National Focal Point)

- (1) The NFP shall issue a sample transfer certificate equivalent to certificate of origin (CoO) for any genetic resources from the wild or cultivated on farm.
- (2) The NFP shall verify the research and collection permit from the Department of Forests and Park Services for the genetic resources collected from the wild for execution of the Material Transfer Agreement.
- (3) If there is a collection permit from the DoFPS, NFP shall issue the Material Transfer Agreement and if the collection permit is missing, NFP shall direct them to DoFPS prior to execution of the Material Transfer Agreement.
- (4) The NFP shall inform DoFPS about the issuance of clearance to document the traditional knowledge associated with genetic resources if it involves the collection of genetic resources from the forests.
- (5) The NFP shall share the list of crops covered under the International Treaty for Plant and Genetic Resources for Food and Agriculture (ITPGRFA) with BFDA.

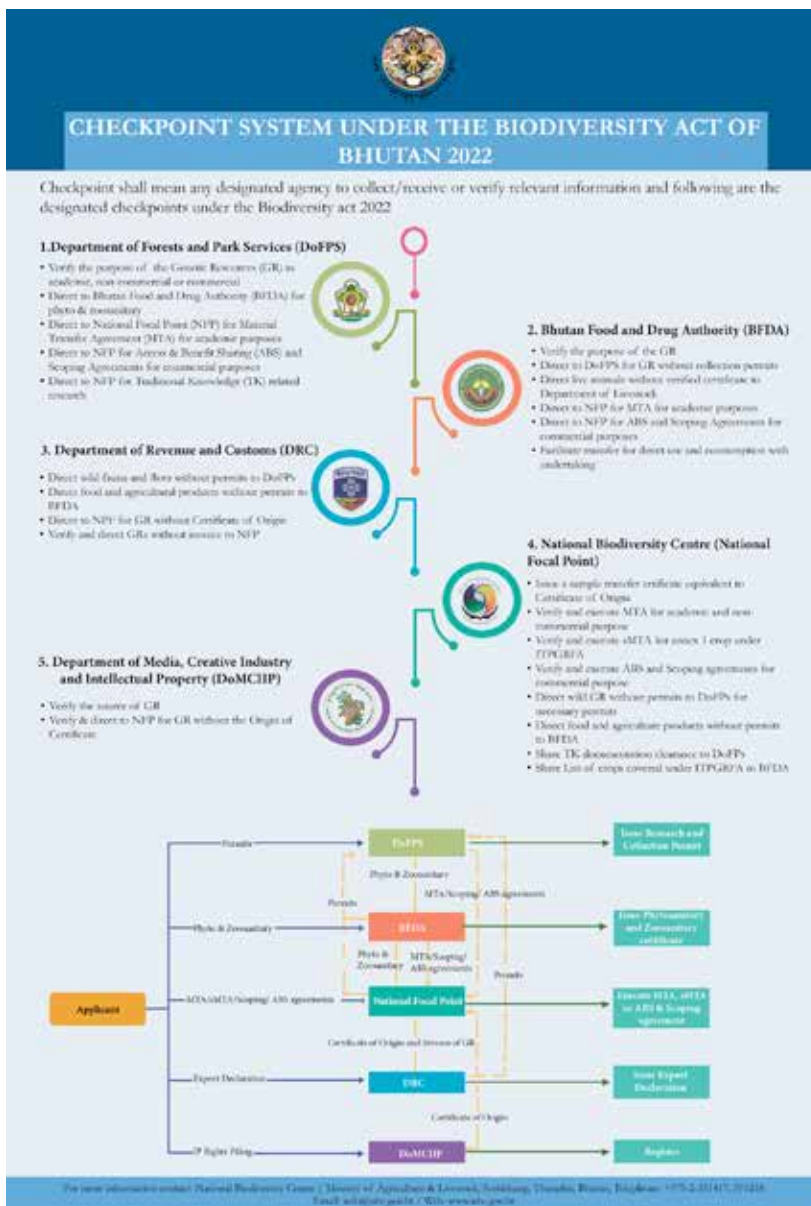

Figure 2: Working modality of checkpoint system to prevent Bhutanese genetic resources from misappropriation and biopiracy.

འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ནི་གས་སྒྲུ་འི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༢༠༢༢ ཅན་མ་དང་
འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ནི་གས་སྒྲུ་འི་བཅའ་ཡིག་དང་སྐྱིག་གཞི་
༢༠༢༣ ཅན་མའི་འོག་ལུ་ཡོད་མི་ བསྟར་སྦྱོང་འགོ་དཔོན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་
ཚད་ལྔ་བྱ་སྒྲུ་འི་ལམ་ལུགས།

ཐོན་འཇམ་ ༡ པ།

དཔལ་ལྔ་ནི་འབྲུག་གཞུང་
སོ་ནམ་དང་སྐོ་ཞོ་རྩ་ཁག།
རྒྱལ་ཡོངས་སྐྱེ་ལྔ་ནི་གས་སྒྲུ་འི་ལྟེ་བ།

ཁ་མི་བཟེད་པའི་ངག་བརྗོད།

འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྤའི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༢༠༢༢ ཅན་མའི་དགོས་མཁོ་གིས་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་
ལག་ལེན་དུ་ཡོད་པའི་ གཞན་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་ ཚབ་བརྩུགས་འབད་མི་ཚོགས། འབྲུག་
གི་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྤའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱིས་ འབྲུག་གི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ ཁྲིམས་མཐུན་སྤོ་
བཤུད་འབད་ནི་དང་ རྒྱལ་མིན་གཡོ་སྤྱོད་དང་ཚོང་འབྲེལ་ལོག་སྤྱོད་འབད་ནི་ལས་ཉེན་སྲུང་འབད་ནི་
ལུ་ ཕན་ཐོགས་འབད་དགོ།

དཀར་ཆག།

འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྣའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དབང་ཚད།	༡
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་ངེས་ཆོག།	༢
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་དབྱེ་བ།	༣
བསྟར་སྦྱོང་འགོ་དཔོན།	༥
འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྣའི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༢༠༡༡ ཅན་མའི་འོག་ལུ་ཡོད་མི་ བསྟར་སྦྱོང་འགོ་ དཔོན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཚད་ ལྔ་བྱ་སྐྱེའི་ལམ་ལུགས།	༥
༡. རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྡེ།	༥
༡. འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྒྲན་རིགས་དབང་འཛིན།	༦
༢. བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྲུག་ལས་ཁུངས།	༧
༤. རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་བོ། རྒྱལ་ཡོངས་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྣའི་ལྟེ་བ།	༧
འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྣའི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༢༠༡༡ ཅན་མའི་འོག་ལུ་ཡོད་པའི་ བདེན་སྦྱོར་དང་ བདེན་དཔྱད་ཡིག་ཚད།	༡༡
༡. བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྲུག་ལས་ཁུངས།	༡༡
༡. འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྒྲན་རིགས་དབང་འཛིན།	༡༡
༢. འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁུངས།	༡༢

༤. བན་བརྒྱན་ བཟོ་གྲ་གསར་གཏོད་དང་ གློ་རིག་རྒྱ་དངོས་ལས་ཁུངས། ༡༢
༥. རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ལུན་རིགས་སྒྲིའི་ལྷན་ཁག་ (རྒྱལ་ཡོངས་རིཨ་བ་གཙོ་ཅན།) ༡༢

འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་རིགས་སྤྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༡༡ མའི་ལོག་ལུ་ཡོད་མི་ བསྟར་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་
ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཚད་ལྔ་བཅུ་སྤྱི་ལམ་ལུགས།

དུ་སྤྱོད།

སྐྱེ་ལྔ་རིགས་སྤྱི་མི་ཉམས་རྒྱུ་སྤྱོད་དང་ འགན་ཁག་ཅན་གྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་འཛིན་སྤྱོད་
གི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གོ་རྟོགས་འདི་ འུགས་ཅན་ཡོད་པའི་དུས་བསྐལ་ལུ་ འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་རིགས་སྤྱིའི་
བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༡༡ ཅན་མ་ གསར་བཟོ་འབད་ཡོད་མི་འདི་ གཞི་བཞག་སའི་གལ་གནད་ཆེ་
བའི་མཛད་རིམ་ཅིག་ཨིན། རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཉེན་སྲུང་འབད་ནི་དང་ རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲལ་སྤྱོད་
ཡར་མེད་བའི་དུས་ལུ་ ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ལག་ལེན་ལུ་བརྟན་འདི་ངེས་གཏན་བཟོ་ནི་ལུ་ བཅའ་
ཁྲིམས་འདི་གིས་ གནད་འགག་ཆེ་བའི་གཞི་བཀོད་སྤྱོད་པན་ཐོགས་ཨིན། བཅའ་ཁྲིམས་འདི་ མཐར་
འཁྱུལ་ཅན་སྤྱོད་ལག་ལེན་འཐབ་རྒྱུ་གས་མི་འདི་ བསྟར་སྤྱོད་འབད་མི་ལས་སྤྱོད་ དེ་ཡང་ རྒྱལ་གཞུང་
འབྲུག་གི་འགག་སྤྱོད་དང་ འབྲུག་གི་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲོན་རིགས་དབང་འཛིན་ བསྟར་ཆལ་དང་སྤྱིང་
ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ དེ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་སྐྱེ་ལྔ་རིགས་སྤྱིའི་ཉེ་བའི་ལྷག་བསམ་ནམ་དག་
གི་ཞབས་རྟོག་ལུ་བརྟེན་ཏེ་ཨིན། ལས་སྤྱོད་འདི་ཚུ་གིས་ རྒྱལ་ཁབ་ཡོངས་ལུ་ གཞུམ་ཁའི་མི་སྤྱོད་
ལས་འགོ་བཙུགས་ ཚན་རིག་ཞིབ་འཆོལ་པ་དང་སྤྲོད་སྤྱོད་ཆོང་ལས་ཁེ་རྒྱུ་ཡོད་མི་ཚུ་ལུ་ རིགས་
རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་སྤྱོད་འབད་དང་འགྲལ་སྤྱོད་འབད་ནིའི་འགན་ཁག་གལ་ཅན་ཚུ་ ལྷ་རྟོག་འབད་མ་
ཨིན།

རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གལ་གནད་གཞི་རྟེན་འབད་ནི་འདི་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་
ལག་ལེན་ ཚན་རིག་གི་གསར་བཟོ་དང་ དཔལ་འབྱོར་ཡར་དྲག་གི་བར་ན་ མཉམ་ལྷན་གྱི་འབྲེལ་
མ་ཐུང་ཨིན། ཨིན་རུང་ ཚད་ལས་ལྷག་པའི་ལོག་སྤྱོད་དང་ ཆོང་འབྲེལ་ལོག་སྤྱོད་ དེ་ལས་ མན་
བཞིན་བསམ་བཞིན་འབད་འབད་མ་མིན་པའི་ སྐྱེ་ལྔ་རིགས་སྤྱིའི་ཉེ་བའི་ལྷག་བསམ་འབྱུང་སྤྱོད་པ་ཡོད་པ་
ལས་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་འགྲལ་སྤྱོད་ཚད་འཛིན་འདི་ གལ་གནད་ཅན་སྤྱོད་འཐོན་ཡོད་པ་
ཨིན། གཞོང་ལེན་འདིའི་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་གྱིས་ ལྷ་རྟོག་དང་བསྟར་སྤྱོད་ནང་ གཅིག་མཐུན་
དང་ཚད་ལྔ་བཅུ་གི་ཐབས་ལམ་ རེས་པར་དུ་དགོ་པ་ཡོད་པ་ཨིན། དེ་ཡང་ འབྲུག་གི་སྐྱེ་ལྔ་རིགས་

སྤྲི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༡༡ ཅན་མ་འོག་གི་ བསྟར་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཚད་ལྡན་བྱ་
སྤྲི་ལམ་ལུགས་བཅོ་ཐོག་ གྲུབ་ཚུགས་པའི་དགོས་མཁེ་ཡིན།

སྐབས་བབས་ཀྱི་ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་ཀྱིས་ བསྟར་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་ཚུ་ལུ་ ལས་སྡེ་ལས་
འདས་པའི་ལམ་སྟོན་ཆ་ཚང་བྱིན་ཐོག་ གཅིག་མཐུན་གྱི་ཐབས་ལམ་གསལ་ཏྲོག་ཏྲོ་ཚུ་བྱིན་མ་ཡིན།
ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་བཅོ་མི་འདི་གིས་ ཁོ་རྒྱུད་ཡོད་མི་མ་འདུལ་གི་བར་ན་ ཤེས་བྱའི་བྱ་
པར་ཕབ་ནི་ལུ་ སྤྱིར་བཏང་གཞི་བཀོད་སྡེ་ ཕན་ཐོགས་ཡིན། དེ་མ་ཚད་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་
འགལ་སྤྱོད་འདི་ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ས་མཚམས་ལས་བརྒལ་དོ་ཡོད་པ་ལས་ རྒྱལ་སྤྱིའི་མཉམ་རུབ་འདི་
གལ་ཆེན་པོ་འགྱུར་ཡོད་པ་ཡིན། ཚད་ལྡན་གྱི་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་ཀྱིས་ འབྲུག་གིས་རྒྱལ་ཁབ་
གཞན་དང་མཉམ་རུབ་འབད་ནི་ལུ་ ལྷོགས་གྲུབ་ཡར་འཕར་གཏང་མ་ཡིན། དེ་ཡང་ རྒྱལ་སྤྱིའི་ཡུན་
བརྟན་ལུ་ མཉམ་རུབ་སྡེ་ལུ་འབད་བའི་སྐབས་ རྒྱལ་ཁབ་མེ་མེའི་རང་དབང་རང་བཅོན་ལུ་བརྩི་
མཐོང་བསྐྱེད་ཐོག་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འཛིན་སྤྱོད་ལུ་ ཐབས་ལམ་མཐུན་ཏྲོག་ཏྲོ་ལེས་གཏན་
བཅོ་ཐོག་ལས་ལྷོགས་གྲུབ་ཡར་འཕར་གཏང་ནི་ཡིན།

དེ་གིས་སྡེ་ འབྲུག་གི་སྤྱི་ལྟན་རིགས་སྤྲི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༡༡ ཅན་མ་འོག་གི་ བསྟར་སྤྱོད་འགོ་
དཔོན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་བཅོ་མི་འདི་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ལྷ་རྟོག་
ཁུས་ཐོན་ཡར་འཕར་གཏང་ནི་དང་ རྩོ་བཤུད་དང་ འགལ་སྤྱོད་བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ ཐབས་
ལམ་ཚུ་སྤྱོད་པ་ཡིན།

འབྲུག་གི་སྤྱི་ལྟན་རིགས་སྤྲི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དབང་ཚད།

ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་ཀྱིས་རང་ཡུལ་དང་རི་དྲགས་ཀྱི་ཤིང་སྤྲོ་དང་སྟོག་ཆགས་ལས་ འཕྲོན་
མི་ སྤྱི་ལྟན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་བྱབ་ཡིན།

ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་འདི་གིས་ རང་བཞིན་ས་ཁོངས་ན་མེན་པར་འཇུགས་སྤྱོད་འཐབ་མི་
དང་རི་དྲགས་ཀྱི་ཤིང་སྤྲོ་དང་སྟོག་ཆགས་ལས་འཕྲོན་མི་ སྤྱི་ལྟན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་བྱབ་ཡིན། ཡིན་
རུང་ ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྲི་ལམ་ལུགས་འདི་གིས་ ཚོང་འབྲེལ་འཐབ་མི་ རུབ་སྤྱོད་དང་བརྗེ་སྤྱོད་འབད་
མི་ དེ་ལས་ ཐད་ཀར་ལག་ལེན་དང་སྤྱོད་མི་སྤྱི་ལྟན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ལུ་མི་འཇུག་ནི་ཡིན་རུང་ བྱལ་

ལས་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ ཞིབ་འཛེལ་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་དགོས་དོན་ལུ་ལག་ལེན་
འཐབ་པ་ཅིན་ ལས་ལུགས་འདི་འཇུག་ནི་ཨིན།

རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་རེས་ཚིག།

རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ ཟེར་མི་འདི་ སྤྱི་ཤིང་དང་སེམས་ཅན་ སྤ་རབ་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་ ཡང་
ན་ རིགས་རྒྱུན་གྱི་ས་བོན་ཡོད་མི་ བརྒྱད་ཁུངས་གཞན་གྱི་རྒྱ་ཆ་ག་ར་ལུ་གོ། དེ་ཡང་ རིགས་རྒྱུན་
ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ སྤྱི་ལཱ་ན་རྩལ་སྦྱོར་དང་འབྲེལ་བའི་སྦྱོར་ཚུལ་དང་ གསལ་བཞག་ཐངས་ཀྱིས་མ་ལྟོས་
པའི་རིགས་རྒྱུན་བད་དོན་ ཡང་ན་ སྟོག་ལཱ་དང་རིགས་རྒྱུན་རོམ་ལས་འཐོབ་མི་སྟོག་ཆགས་ཚུ་
ལུ་ རིགས་རྒྱུན་ས་བོན་གྱིས་ལཱ་ག་དེ་སྤྱི་འབད་མ་ཨིན་ནའི་ཤེས་བྱ་གི་ རིགས་རྒྱུན་བད་དོན་ཚུ་
ཚུད་པ་ཨིན།

རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དབྱེ་བ།

འབྲུག་གི་སྤྱི་ལཱ་ན་རིགས་སྤྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༢༡ ཅན་མའི་འོག་ལུ་ ཚད་ལཱ་བཟོ་ཡོད་མི་
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དབྱེ་བ་ཚུ་ཡང་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་ཐོན་ཁུངས་གཅིག་ ཡང་ན་ འདི་ལས་
མངས་ལུ་དགོ།

- **སྤྱི་ཤིང་གི་རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས།** སོན་དང་ལུང་མ་ མེ་ཏྲག་ ར་སྟོག་ ར་རྟོག་ ར་ཏྲོ་དང་
རམ་ཅུ་ ཤིང་འབྲས་དང་སྟར་གོ་ བཏྲགས་སོན་ ཅུ་ཕན་འཇུགས་སྦྱོང་དང་སྤྱི་ཤིང་གི་ཆ་ཤས་
གཞན་ཚུ་ཚུད་པ་ཨིན།
- **སེམས་ཅན་གྱི་རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས།** སེམས་ཅན་གསོན་པོ་(རྒྱ་དང་ས་ཐོག་ལུ་གནས་མི་
གཉིས་ཆར) སྦྱང་ལུག་ ས་སོན་དང་ རིགས་རྒྱུན་སྟེལ་ནི་དང་ རིགས་སྤྱི་ཡར་འགྲུག་བཟོ་ནི་
ལུ་ཉེ་བར་མཁོ་བའི་ སྤྱི་འཕེལ་གྱི་རྒྱ་ཆ་གཞན་ཚུ་ཨིན། ཐོན་ཁུངས་འདི་ཚུ་གིས་ ནད་གཞི་
བག་ག་ཚུགས་པའི་རུས་ཤུགས་ ཐོན་ཤུགས་དང་ གནས་སྤངས་དང་མཐུན་འགྱུར་བཟོ་ནི་འི་
རུས་པ་ཚུ་ ཡར་འགྲུག་གཏང་ཚུགས། ཨིན་རུང་ ག་བཏྲག་ཡོད་མི་སྤྱོད་པ་གི་རིགས་སྤྱི་ཚུ་མི་
ཚུད།

- **ཕ་རབ་སྟོན་ཆགས་ཀྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས།** འཇུགས་སྐྱོང་འབད་ཡོད་མི་ཕ་རབ་སྟོན་ཆགས་ཀྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ ཡངན་ ཕ་འབྲུལ་ ཉམ་པའི་རིགས་ ཕ་རབ་ནད་འབྲུལ་ དང་གཞན་གྱི་ཕ་འབྲུལ་ཚུ་ཨིན། འཇུགས་སྐྱོང་འདི་ཚུ་ ཕ་འབྲུལ་བསྐྱ་གསལ་སྟེ་རྒྱུ་སྐྱོང་འབད་ཕ་ཨིནམ་དང་ འདི་ཚུ་ རྒྱུ་ཕན་འཕུལ་རིག་གི་སྐྱོང་འཇུག་ཚུ་ནང་ལག་ལེན་འཐབ་ཨིན།
- **རིགས་རྒྱུ་གི་བད་དོན་ཡོད་མི་ གྱི་ཨེན་ཨེ་དང་ རིགས་རྒྱུ་གོ་རིམ།** རིགས་རྒྱུ་བད་དོན་འདི་ རིགས་རྒྱུ་གི་བད་དོན་ཡོད་མི་ གྱི་ཨེན་ཨེ་དང་ རིགས་རྒྱུ་གོ་རིམ་སྟེ་བསལ་བཞག་བརྟུབ་ཨིན། འདི་ནང་ དམིགས་བསལ་གྱི་རིགས་སོན་ རང་གཤིས་དང་རིགས་རྒྱུ་བད་མཚན་ཡོད་མི་ གནས་སྤྱད་གཞི་མཛོད་ཚུ་ཚུད་པ་ཨིན།
- **འབྲེག་ནང་རྒྱུ་སྐྱོང་འབད་བཞག་མི་ཙུ་ཕན་དང་ཁམས་ཕན།** འབྲེག་ནང་རྒྱུ་སྐྱོང་འབད་བཞག་མི་ཙུ་ཕན་ཁམས་ཕན་ ཡངན་ རྒྱུ་ཕན་མིལ་བུམ་གྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ཨིན།
- **སྟོ་ཤིག་བསྐྱ་གསལ་གི་དཔེ།** རྒྱུ་ཕན་རིགས་སྤྱི་དབྱེ་རིག་དང་ ཕྱི་ཤིང་ཞིབ་འཚོལ་གྱི་དོན་ལུ་ལག་ལེན་འཐབ་མི་ གླམ་ཡོད་མི་དང་ མི་ཉམས་རྒྱུ་སྐྱོང་འབད་ཡོད་མི་སྟོ་ཤིང་གི་དཔེ་ཚུ་ཨིན། དཔེ་འདི་ཚུ་ལས་ སྟོ་ཤིང་རིགས་སྤྱི་རིགས་རྒྱུ་སྐྱོང་ཚོགས་ཀྱི་ སན་ཐོགས་ཙུ་གི་བད་དོན་འཐོབ་ཚུགས་པ་ཨིན།

འབྲུག་གི་རྒྱུ་ཕན་རིགས་སྤྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༩༩ མའི་འོག་ལུ་ཡོད་མི་ བསྐྱར་སྐྱོད་འགོ་དཔོན་ ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཚད་ལྡན་བྱ་སྤྱི་འཛུགས་ལུགས།

༡. རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྟེ།

ས་མཚམས་སྒོ་ར་ནང་འབྲེལ་བ་འཐབ་སའི་མི་རིང་འགོ་ཐོག་རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྟེ་ཨིནམ་ལས་ རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྟེ་གིས།

༡. རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་འདི་ རི་དགས་ཀྱི་ཤིང་སྤྱ་དང་སྟོན་ཆགས་ཨིན་པ་ཙུ་ བྱགས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྲོག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་སྐྱོད་མི་ཚོག་ཐམ་ཚུ་ ཞིབ་དཔྱད་འབད་དགོ།

༡. རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་འདི་ སྤྱོད་ནི་དོན་ལུ་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་འཇུགས་སྐྱོང་དང་ཁྱབ་སྤེལ་
འབད་ཡོད་མི་ བཟའ་འཐུང་དང་སོ་ནམ་ཨིན་པ་ཅིན་ འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲེལ་རིགས་
དབང་འཛིན་གྱིས་སྤྱོད་མི་ཚུ་ག་ཐམ་ཚུ་ ཞིབ་དཔྱད་འབད་དགོ།

༢. རྒྱལ་ཡོགས་རྩིས་ཁུ་ཅོ་ཅན་ (རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ལཱ་རིགས་སྤྱི་ལཱ་)གྱིས་སྤྱོད་མི་ དཔེ་ཚད་
སྤོ་བཤུད་ལག་ཁྱེར་(རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་ལག་ཁྱེར) ཞིབ་དཔྱད་འབད་
དགོ།

༣. དེས་པར་མཁོ་བའི་ཡིག་ཆ་ཚུ་ག་ར་ཚང་ཡོད་པ་ཅིན་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་འདི་ སྤོ་བཤུད་
འབད་བཅུག་དགོ།

༤. ཕྱིར་ཚུང་ ཡང་ན་ རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཕྱི་ཁར་འབག་ནི་ཨིན་མི་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་དང་
མཉམ་ ཚད་ལྡན་བྱ་སྤོའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱ་མཚན་ ༡(༡) པ་ནང་བཀོད་ཡོད་མི་ འབྲེལ་ཡོད་
ཚུ་ག་ཐམ་ཚུ་མེད་པ་ཅིན་ ཉེ་འདབས་ཀྱི་ནགས་ཚལ་ཡིག་ཚང་གི་ ནགས་ཚལ་དང་གླིང་ག་
ཞབས་ཁོག་ལས་ཁུངས་ཀྱི་བསྟར་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་ལུ་ གནད་དོན་འདི་སྤྲོ་ཞུ་འབད་དགོཔ་
དང།

༥. ཕྱིར་ཚུང་ ཡང་ན་ རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཕྱི་ཁར་འབག་ནི་ཨིན་མི་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་དང་
མཉམ་ ཚད་ལྡན་བྱ་སྤོའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱ་མཚན་ ༡(༢) དང་ ༡(༣) པ་ནང་བཀོད་ཡོད་
མི་ འབྲེལ་ཡོད་ཚུ་ག་ཐམ་ཚུ་མེད་པ་ཅིན་ འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲེལ་རིགས་དབང་འཛིན་ལུ་
གནད་དོན་འདི་སྤྲོ་ཞུ་འབད་དགོ།

༦. འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲེལ་རིགས་དབང་འཛིན།

༦.༡. ས་ཐོག་འགུལ་སྤྱོད།

འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲེལ་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས།

༡. རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྡེ་ལས་སྤྲོ་ཞུ་འབད་ཆོ་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་འབག་

དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་བདེན་དུང་འབད་དགོ། འདི་ཡང་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་
འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཚོལ་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཚོལ་ ཡང་ན་ ཐད་ཀར་ལག་ལེན་
དང་སྤྱོད་ནིའི་དོན་ལུ་སྐྱུ་ནམ་སྤྱེ་ཨིན་མ་མེན་མ་བདེན་དུང་འབད་དགོ།

༣. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ རི་དྲགས་གྱི་ཤིང་སྤྱོད་དང་སྲོག་ཆགས་ཨིན་པ་ཅིན་ ནགས་
ཚལ་དང་གྲིང་ག་ཞབས་ཏྲིག་ལས་ཁུངས་གྱིས་སྤྱོད་མི་ཚོག་ཐམ་ཚུ་ ཞིབ་དུང་འབད་
དགོ།

༣. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འབག་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་
འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཚོལ་དང་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཚོལ་དོན་ལུ་ཨིན་པ་ཅིན་ གནད་
དོན་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་གཙུག་ཅན་ (རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱོད་ཐོན་རིགས་སྤྱི་ལྗོངས་ལུ་
ངས་པར་མཁོ་བའི་དང་ལེན་གྱི་དོན་ལུ་ སྤྲོ་ལྷ་འབད་དགོ།

༤. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འབག་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཐད་ཀར་ལག་ལེན་དང་
སྤྱོད་ནིའི་དོན་ལུ་སྐྱུ་ནམ་སྤྱེ་ཨིན་པ་ཅིན་ ལུ་བ་འབད་མི་ལས་འགན་ལེན་ཡི་གུ་ལེན་སྤྱེ་
སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་སྲོགས་འབད་དགོ། (འགན་ལེན་གྱི་ཡི་གུའི་དཔེ་གཞི་འདི་
ཟུར་སྒྲགས་ ༣ པ་སྤྱོད་སྒྲགས་ཡོད་པ།)

༥. བསྟར་སྤྱོད་འབད་ཡོད་པའི་འགན་ལེན་ཡི་གུ་ཚུ་བསྐྱེད་འབད་ཞིན་མ་ལས་ རྒྱལ་
ཡོངས་རྩིས་གཙུག་ཅན་(རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱོད་ཐོན་རིགས་སྤྱི་ལྗོངས་ལུ་ ལྷན་གསུམ་ལེན་
རྒྱལ་ལས་སུལ་དགོ།

༦. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ བཟའ་འཐུང་དང་སོ་ནམ་ཨིན་ཆེ་ ཕྱིར་ཚོང་འཐབ་མི་ ཡང་
ན་ རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཕྱིར་ཁར་འབག་མི་མི་རྒྱུ་རྒྱུ་གིས་ འཛིན་བཟུང་འབད་བའི་ཆས་
གངས་ལས་ ལྷན་ ༡ གི་ནང་འཁོད་ལུ་ ལས་ལུགས་གྱི་དགོས་མཁོ་དང་མ་བསྟན་ན་
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་འཛིན་བཟུང་འབད་དེ་ བཀོ་གཏང་དགོ།

༡.༡. མཁའ་འགྲུལ།

འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྒྲིན་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས།

༡. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་སློབ་བྱུང་འབད་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་བདེན་དུ་བྱུང་འབད་དགོ།
འདི་ཡང་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཛོལ་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་
འཛོལ་ ཡང་ན་ ཐད་ཀར་ལག་ལེན་དང་སྦྱོང་ནིའི་དོན་ལུ་སྒྱུ་ནམ་སླེ་ཨིན་མ་མེན་མ་
བདེན་དུ་བྱུང་འབད་དགོ།
༢. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ རི་དྭགས་ཀྱི་ཤིང་སྒྲ་དང་སྟོག་ཆགས་ཨིན་པ་ཅིན་ ནགས་
ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྲིག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་སྦྱོང་མི་ཚོག་ཐམ་ཚུ་ ཞིབ་དུ་བྱུང་འབད་
དགོ།
༣. རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་ཀྱི་ཚུ་ག་ར་ཚང་ཡོད་པ་ཅིན་ (རྒྱལ་ཡོངས་སླེ་ལྷན་རིགས་སྤའི་ལྷེ་བ)གྱིས་སྦྱོང་མི་ དཔེ་
ཚད་སློབ་བྱུང་ལག་ཁྱེར་(རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་འབྲུང་ཁུངས་ལག་ཁྱེར) ཞིབ་དུ་བྱུང་
འབད་དགོ།
༤. དེས་པར་མཁོ་བའི་ཡིག་ཆ་ཚུ་ག་ར་ཚང་ཡོད་པ་ཅིན་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ སློབ་
བྱུང་འབད་བཟུག་དགོ།
༥. ཕྱིར་ཚོང་ ཡང་ན་ རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཕྱི་ཁར་འབག་ནི་ཨིན་མི་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་
དང་མཉམ་ ཚད་ལྷན་བྱ་སྒྲིའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱ་མཚན་ ༡.༡(༡) པ་ནང་བཀོད་ཡོད་མི་
འབྲེལ་ཡོད་ཚོག་ཐམ་ཚུ་མེད་པ་ཅིན་ ཉེ་འདབས་ཀྱི་ནགས་ཚལ་ཡིག་ཆ་དགི་ ནགས་
ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྲིག་ལས་ཁུངས་ཀྱི་བསྐྱར་སྦྱོང་འགོ་དཔོན་ལུ་ གནད་དོན་འདི་
སྤྲོད་ཞུ་འབད་དགོ།
༦. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་སློབ་བྱུང་འབད་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་
ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཛོལ་དང་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཛོལ་དོན་ལུ་ཨིན་པ་ཅིན་

གནད་དོན་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ལྷན་རིགས་སྒྲུབ་ཀྱི་ལུ་
ལུ་ དེས་པར་མཁོ་བའི་དང་ལེན་གྱི་དོན་ལུ་ སྤྲོད་ཅུ་འབད་དགོ།

- ཁ. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་སློབ་གྲྭ་འབད་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཐང་ཀར་ལག་
ལེན་དང་སྤྱོད་ཅི་དོན་ལུ་སྤྲོད་ཅུ་མ་སྤྱོད་ཅུ་མ་ཅིན་ ལུ་བ་འབད་མི་ལས་འགན་ལེན་ཡི་གུ་
ལེན་སྤྱོད་ སློབ་གྲྭ་འབད་ནི་ལུ་ཕན་ཐོགས་འབད་དགོ། (འགན་ལེན་གྱི་ཡི་གུ་འདི་དཔེ་
གཞི་འདི་ ལྷན་སྤྲུགས་ ༩ པ་སྤྱོད་སྤྲུགས་ཡོད་པ།)
- ཁ. བསྟར་སྤྱོད་འབད་ཡོད་པའི་འགན་ལེན་ཡི་གུ་ཚུ་བསྟར་སྤྱོད་འབད་ཞིན་ལས་ རྒྱལ་
ཡོངས་རྒྱུ་ལྷན་རིགས་སྒྲུབ་ཀྱི་ལུ་ རྒྱལ་གསུམ་རེར་
རྒྱལ་ལས་ཕུལ་དགོ་པ་དང་།
- ཁ. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ བཟའ་འཐུང་དང་སོ་ནམ་གྱི་རིགས་ཨིན་ཆོ་ ཕྱིར་ཆོང་
འཐབ་མི་ ཡང་ན་ རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཕྱིར་ཁར་འབག་མི་མི་རྒྱུ་རྒྱུ་གིས་ འཛིན་བཟུང་
འབད་བའི་ཆོས་གྲངས་ལས་ རྒྱལ་ ༡ གི་ནང་འཁོད་ལུ་ ལམ་ལུགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་
དང་མ་བསྟན་ན་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་འཛིན་བཟུང་འབད་དེ་ བཏོ་གཏང་དགོ།

༩. རིགས་ཆོས་དང་གྲྲིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས།

རིགས་ཆོས་དང་གྲྲིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས།

༡. རྒྱལ་གཞུང་འབྲུག་གི་འགག་སྤྱོད་ ཡང་ན་ འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲོད་རིགས་དབང་
འཛིན་ལས་ སྤྲོད་ཅུ་མ་སྤྱོད་ཅུ་མ་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་བདེན་དཔུང་
འབད་དགོ། འདི་ཡང་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཆོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཚོལ་ ཆོང་
འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཚོལ་ ཡང་ན་ ཐང་ཀར་ལག་ལེན་དང་སྤྱོད་ཅི་དོན་ལུ་སྤྲོད་ཅུ་མ་སྤྱོད་ཅུ་མ་
ཨིན་མེན་མ་བདེན་དཔུང་འབད་དགོ།
༢. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་སློབ་གྲྭ་འབད་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་

ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཇོལ་དང་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཇོལ་དོན་ལུ་ཡིན་པ་ཅིན་
གནད་དོན་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ཕྱན་རིགས་སྤེལ་བའི་
ལུ་ དེས་པར་མཁོ་བའི་དང་ལེན་གྱི་དོན་ལུ་ སྤན་ཁུ་འབད་དགོས་དང།

3. རི་དྲགས་གྱི་ཤིང་སྤྲོད་དང་སྤྲོད་ཆ་གས་གྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ ཁྲིམས་འགལ་གྱི་
ཚོང་འབྲེལ་དང་འགྲུལ་སྤྱོད་འབད་ཡོད་པ་ཅིན་ རྒྱལ་ཚུལ་དང་རང་བཞིན་གནས་
སྤངས་ཉམས་སྤང་གི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་འབྲེལ་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ག་ཅི་ཡིན་རུང་
ཚོག་ཐམ་མེད་པར་ཕྱིར་ཚོང་འབད་བའི་ཆེ་ ཉེས་ཆད་དང་ཉེས་བྱ་བཀལ་དགོ།

༤. རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ཕྱན་རིགས་སྤེལ་བའི་སྤྲོད་ཆ་

འབྲུག་གི་སྤྲོད་ཆ་རིགས་སྤེལ་བཅའ་ཁྲིམས་ 2022 ཅན་མའི་འོག་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་སྤྲོད་ཆ་
རིགས་སྤེལ་བའི་ རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ཕྱན་རིགས་ལས་ ལྷོ་བ་གིས།

1. འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤན་རིགས་དབང་འཛིན་དང་ རྒྱལ་ཚུལ་དང་གྲིང་ག་ཞབས་
ཏོག་ལས་ཁུངས་ལས་ སྤན་ཁུ་སྤྱོད་ཆེ་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་སྤྲོད་བཟུང་འབད་དགོ་
པའི་དམིགས་ཡུལ་བདེན་དཔུང་འབད་དགོ། འདི་ཡང་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་
མིན་པའི་ཞིབ་འཇོལ་དང་ ཚོང་འབྲེལ་ཞིབ་འཇོལ་གྱི་དོན་ལུ་ཡིན་པ་མེན་པར་བདེན་དཔུང་
འབད་དགོ།

2. སྤྲོད་བཟུང་འབད་དགོ་པའི་དམིགས་ཡུལ་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་
ཞིབ་འཇོལ་དང་ ཚོང་འབྲེལ་ཞིབ་འཇོལ་གྱི་དོན་ལུ་ཡིན་པ་ཅིན་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་ཉེས་
ཆད་ཚུ་བཀལ་དགོ།

གཤམ་ ཉེས་སྤྱོད་འགོ་ཐོག་འབད་མི་ཚུ་ལུ་ ཉེས་ཆད་དངུལ་ཀྲམ་ 4000/- ཡང་ན་ ཉེས་
ཆད་དང་རྒྱུ་ཕྱན་བཀལ་བའི་ཉེས་ཆད་སྤྲོད་ཆ་ཐོབ་གོང་ཆད་ལུ་ཨེས་ཏེ་ལང་།
ཉེས་ཆད་བཀལ་བའི་ཤུལ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ཕྱན་རིགས་སྤེལ་བའི་ རྒྱུ་ཕྱན་

བཤུད་གན་རྒྱ་བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་ཤོགས་འབད་དགོ།

ལ། མི་ངོ་ཅོག་གཅིག་པ་གིས་ཉེས་སྤྱོད་འགོ་ཐོག་འབད་བའི་བྱུལ་ ད་རུང་ལོག་འབད་ཆེ་
ཉེས་ཆད་དངུལ་ཁྲམ་ ༡༠,༠༠༠/- ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དངུལ་འཐུས་བཀའ་བའི་
ཉིན་མ་གྱི་སྐབས་ཐོབ་གོང་ཆད་ཡུ་ཨེས་ཾོ་ལར། ཉེས་ཆད་བཀའ་བའི་བྱུལ་ལས་
རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཆབ་གཙུག་ཅན་གྱིས་ རྒྱ་ཆ་སྤོ་བཤུད་གན་རྒྱ་བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་
ཕན་ཤོགས་འབད་དགོཔ་དང།

ག། ཉེས་ཆད་དངུལ་འཐུས་སྤྱོད་ནི་འཐུས་ཤོར་ཆེ་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཆབ་གཙུག་ཅན་གྱིས་
རྒྱལ་སྤྱོད་འབད་མི་ ཡང་ན་ སྤྱོད་མི་གིས་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་གཅི་ཨིན་རུང་
ཐོབ་སྤྱོད་འབད་ནི་ལས་བཀའ་དགོཔ་དང་ ལམ་ལུགས་དངམ་གནས་མི་འདི་
རྒྱལ་ཡོངས་ཆད་ལཱ་དབང་འཛིན་ལས་གནད་བ་ཐོབ་པའི་བྱུལ་ ཐོབ་སྤྱོད་དངམ་
ཕན་བགོ་བཤའི་གནས་སྤྱད་ལྷོ་བ་ལུ་སྤྲོ་ལུ་འབད་དགོ།

༣. རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་སྤོ་བཤུད་འདི་ རྒྱལ་ཁབ་ཕྱོགས་མངགི་ལམ་ལུགས་ནང་
གནས་ཆད་ཅན་གྱི་རྒྱ་ཆ་སྤོ་བཤུད་ཀྱི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྤྱོད་མ་འབད་བར་ གསལ་སྤྲོན་
ཡང་ན་ ཉན་བན་སྤྱོད་ཆེ་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་ཉེས་ཆད་རྒྱ་བཀའ་དགོ།

ག། ཉེས་སྤྱོད་འགོ་ཐོག་འབད་མི་རྒྱུ་ ཉེས་ཆད་དངུལ་ཁྲམ་ ༥༠༠༠/- ཡང་ན་ ཉེས་
ཆད་དངུལ་འཐུས་བཀའ་བའི་ཉིན་མ་གྱི་སྐབས་ཐོབ་གོང་ཆད་ཡུ་ཨེས་ཾོ་ལར།
ཉེས་ཆད་བཀའ་བའི་བྱུལ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཆབ་གཙུག་ཅན་གྱིས་ གནས་ཆད་
ཅན་གྱི་རྒྱ་ཆ་སྤོ་བཤུད་ཀྱི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་ཤོགས་འབད་དགོ།

ལ། མི་ངོ་ཅོག་གཅིག་པ་གིས་ཉེས་སྤྱོད་འགོ་ཐོག་འབད་བའི་བྱུལ་ ད་རུང་ལོག་འབད་ཆེ་
ཉེས་ཆད་དངུལ་ཁྲམ་ ༡༠,༠༠༠/- ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དངུལ་འཐུས་བཀའ་བའི་
ཉིན་མ་གྱི་སྐབས་ཐོབ་གོང་ཆད་ཡུ་ཨེས་ཾོ་ལར། ཉེས་ཆད་བཀའ་བའི་བྱུལ་ལས་
གནས་ཆད་ཅན་གྱི་རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཆབ་གཙུག་ཅན་གྱིས་ རྒྱ་ཆ་སྤོ་བཤུད་ཀྱི་གན་རྒྱ་

བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་ཐོགས་འབད་དགོ།

ག། ཉེས་ཆད་དང་རྒྱ་ཁྱོད་ཉེས་ཆད་ཐོན་པའི་ཆུ་ཡོངས་རྩིས་ལྷོད་ཅན་གྱིས་
རྒྱ་ཁྱོད་འབད་མི་ ཡང་ན་ སྤྱོད་མི་གིས་ རིགས་རྒྱ་ཐོན་ཁུངས་ག་ཅི་ཡིན་ཅུང་
ཐོབ་སྤྱོད་འབད་ནི་ལས་བཀག་དགོཔ་དང་ ལས་ལུགས་དང་མ་གནས་མི་འདི་
རྒྱ་ཡོངས་ཚད་ལུན་དབང་འཛིན་ལས་གནང་བ་ཐོབ་པའི་བྱུ་ ཐོབ་སྤྱོད་དང་ཁེ་
ཕན་བཀོ་བཤའི་གནས་སྤྱད་ལྷོ་བ་ལུ་སྟན་ཞུ་འབད་དགོ།

༤. འཛིན་བཟུང་འབད་བའི་རིགས་རྒྱ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ འབྲུག་བཟུང་ཆས་དང་སྟན་རིགས་
དབང་འཛིན་ལས་ཐོབ་པའི་བྱུ་འཛིན་བཟུང་འབད་བའི་ཆེས་གངས་ལས་ ལྷན་ ༡ གི་
ནང་འཁོད་ལུ་ མི་རྒྱུ་ལ་ ཁ་འཆམ་ཡོད་མི་དགོས་མཁོ་དང་མ་བསྟན་ན་ རིགས་རྒྱ་
ཐོན་ཁུངས་(སོ་ནམ་དང་བཟུང་འབྲུང་)འདི་ བཀོ་གཏང་དགོཔ་ ཡང་ན་ རང་བཞིན་ས་
ཁོངས་ལས་བསྟན་ཡོད་མི་ རི་དྲགས་ཀྱི་ཤིང་སྟོན་དང་སྟོན་ཆགས་ཡིན་ཆེ་ གནས་ཚུ་
དང་གྲིང་ག་ཞབས་ཉོག་ལས་ཁུངས་ལུ་ཅིས་སྤྱོད་དགོ།

༥. རིགས་རྒྱ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ སྟན་དཔལ་གྱི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྤྱོད་མ་འབད་བར་སྟོ་བཤུད་
འབད་ཡོད་ཆེ་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་ཉེས་ཆད་ཚུ་བཀག་དགོ།

ག། སྟན་དཔལ་གྱི་གན་རྒྱ་འདི་བསྟར་སྤྱོད་མ་འབད་ཆེ་ ཉེས་ཆད་དཔལ་ཀྱི་
༤༥,༠༠༠/- དང་ རྒྱ་ཁྱོད་ དཔལ་ཀྱི་ ༤,༥༠,༠༠༠/- ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དང་
རྒྱ་ཁྱོད་བཀག་པའི་ཉིན་མ་གྱི་སྐབས་ཐོབ་གོང་ཚད་ལུ་ཨེས་ཾ་ལར། ཉེས་ཆད་
བཀག་པའི་བྱུ་ལས་ རྒྱ་ཡོངས་རྩིས་ལྷོད་ཅན་གྱིས་ སྟན་དཔལ་གྱི་གན་རྒྱ་
བསྟར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་ཐོགས་འབད་དགོ།

ཁ། མི་རྩིས་ག་ཅིག་གིས་ཉེས་སྤྱོད་འགོ་ཐོག་འབད་བའི་བྱུ་ ད་རུང་ལོག་འབད་ཆེ་
ཉེས་ཆད་དཔལ་ཀྱི་ ༩༠,༠༠༠/- དང་ རྒྱ་ཁྱོད་ དཔལ་ཀྱི་ ༩༠༠,༠༠༠/-
ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དང་རྒྱ་ཁྱོད་བཀག་པའི་ཉིན་མ་གྱི་སྐབས་ཐོབ་གོང་ཚད་ལུ་

ཨེས་ཾོལར། ཉེས་ཆད་བཀལ་བའི་བྱལ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་ལྟོ་ཅན་གྱིས་
སྒྲིན་དཔྱད་གྱི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྒྲིན་འབད་ནི་ལུ་ཕན་མོགས་འབད་དགོ།

ག། ལུགས་མཐུན་གྱི་ཉེན་བརྟེན་ཕའི་ཉེན་མ་ལས་ ལཱ་དུས་ཉེན་གངས་ ༩༠ གི་ནང་
འཁོད་ལུ་ ཉེས་ཆད་དང་རྒྱུད་འཐུས་སྒྲིན་ནི་འཐུས་ཤོར་ཆེ་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་
ལྟོ་ཅན་གྱིས་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་མི་ ཡང་ན་ རྒྱུད་མི་གིས་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་
ཁུངས་ག་ཅི་ཨིན་རུང་ ཐོབ་སྒྲིན་འབད་ནི་ལས་བཀལ་དགོཔ་དང་ ལམ་ལུགས་
དང་མ་གནས་མི་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་ཚད་ཁྲན་དབང་འཛིན་ལས་གནང་བ་ཐོབ་པའི་
བྱལ་ ཐོབ་སྒྲིན་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྒྲིན་ལུ་ཕན་མོགས་འབད་དགོ།

༤. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་རྒྱ་ ཐོབ་སྒྲིན་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྒྲིན་མ་
འབད་བར་སྒོ་བཤུད་འབད་ཡོད་ཆེ་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་ཉེས་ཆད་རྒྱ་བཀལ་དགོ།

ག། ཐོབ་སྒྲིན་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་གན་རྒྱ་འདི་བསྟར་སྒྲིན་མ་འབད་ཆེ་ དདུལ་ཀྲམ་
༤༥,༠༠༠/- དང་ རྒྱུད་འཐུས་ དདུལ་ཀྲམ་ ༩༠༠,༠༠༠/- ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དང་
རྒྱུད་འཐུས་བཀལ་བའི་ཉེན་མ་གྱི་སྐྱབས་ཐོབ་གོང་ཚད་ལུ་ཨེས་ཾོལར། ཉེས་ཆད་
བཀལ་བའི་བྱལ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་ལྟོ་ཅན་གྱིས་ ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་
གན་རྒྱ་བསྟར་སྒྲིན་འབད་ནི་ལུ་ཕན་མོགས་འབད་དགོ།

ལ། མི་རི་ཅོག་ག་ཅིག་མ་གྱིས་ཉེས་སྒྲིན་འགོ་ཐོག་འབད་བའི་བྱལ་ ད་རུང་ལོག་འབད་ཆེ་
ཉེས་ཆད་དདུལ་ཀྲམ་ ༩༠,༠༠༠/- དང་ རྒྱུད་འཐུས་ དདུལ་ཀྲམ་ ༡,༢༠༠,༠༠༠/-
ཡང་ན་ ཉེས་ཆད་དང་རྒྱུད་འཐུས་བཀལ་བའི་ཉེན་མ་གྱི་སྐྱབས་ཐོབ་གོང་ཚད་ལུ་
ཨེས་ཾོལར། ཉེས་ཆད་བཀལ་བའི་བྱལ་ལས་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་ལྟོ་ཅན་གྱིས་
ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་གན་རྒྱ་བསྟར་སྒྲིན་འབད་ནི་ལུ་ཕན་མོགས་འབད་དགོ།

ག། ལུགས་མཐུན་གྱི་ཉེན་བརྟེན་ཕའི་ཉེན་མ་ལས་ ལཱ་དུས་ཉེན་གངས་ ༩༠ གི་ནང་
འཁོད་ལུ་ ཉེས་ཆད་དང་རྒྱུད་འཐུས་སྒྲིན་ནི་འཐུས་ཤོར་ཆེ་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩིས་

གཙོ་ཅན་གྱིས་ རྒྱལ་སྦྱོར་འབད་མི་ ཡང་ན་ སྤྱོད་མི་གིས་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་
ཁུངས་ག་ཅི་ཨིན་རུང་ ཐོབ་སྤྱོད་འབད་ནི་ལས་བཀག་དགོཔ་དང་ ལམ་ལུགས་
དང་མ་གནས་མི་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་ཚད་ལྡན་དབང་འཛིན་ལས་གནང་བ་ཐོབ་པའི་
ཤུལ་ ཐོབ་སྤྱོད་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་གནས་སྤྱད་ཉེ་བ་ལུ་སྟན་ཞུ་འབད་དགོ།

འབྲུག་གི་སྤྱི་ལཱ་རིགས་སྒྲུབ་པའི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༠༡༩ ཅན་མའི་འོག་ལུ་ཡོད་པའི་ བདེན་སྦྱོར་དང་ བདེན་དཔུང་ཡིག་ཚང་།

འོག་ལུ་བཀོད་མི་ལས་སྡེ་ཚུ་ རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་བསྐྱེད་འབད་ནི་དང་ལག་ལེན་འཐབ་ནི་
ཚར་འབྲེལ་འཐབ་ནི་དང་འགྲུལ་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་འོས་ལཱ་ན་ཡོད་པ་ལས་ བརྟེན་བསྐྱེད་དང་ལེན་
ནི་ དེ་ལས་ བདེན་དཔུང་འབད་ནི་ལུ་ ཐོབ་སྤྱོད་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་བདེན་སྦྱོར་དང་བདེན་
དཔུང་ཡིག་ཚང་སྤེལ་འཛིན་འབད་ཡོད་པ་ཨིན། འདི་ ལས་བྱེད་པ་ཡོད་པའི་བདེན་སྦྱོར་དང་
བདེན་དཔུང་ཡིག་ཚང་དངོས་སུ་མེན་རུང་ ལཱ་འགན་ཚུ་འབད་བའི་སྐབས་ ལས་སྡེ་འདི་གིས་
རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་ལོག་སྤྱོད་འབད་ནི་ལས་བཀག་ནི་ལུ་ བརྟེན་བསྐྱེད་དང་ལེན་ནི་ དེ་
ལས་ བདེན་དཔུང་འབད་ནི་ཨིན།
འབྲེལ་ཡོད་བདེན་སྦྱོར་དང་བདེན་དཔུང་ཡིག་ཚང་གིས་ ཆོག་ཐམ་ ཡང་ན་ ལག་ཁྱེར་མ་སྤྱོད་པའི་
སྤྱི་གོང་ལུ་ འོག་ལུ་བཀོད་མི་བརྟེན་ཚུ་བདེན་དཔུང་འབད་དགོ།

༡. གནས་ཚུལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་།

༡. མི་ངོགས་ རི་དྭགས་ཀྱི་ཤིང་སྒྲ་དང་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས་བསྐྱེད་གསོག་
འབད་ནི་འུ་བ་ཕུལ་ཆེ་ གནས་ཚུལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ བསྐྱེད་
གསོག་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཕྲོལ་ དེ་ལས་ ཚོང་
འབྲེལ་ཀྱི་ཞིབ་འཕྲོལ་དོན་ལུ་ཨིན་མ་མེན་མ་བདེན་དཔུང་འབད་དེ་ ཆོག་ཐམ་ནང་

གསལ་བཞོད་འབད་དགོ།

༣. རི་དྭགས་ཀྱི་ཤིང་སྒྲ་དང་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་བསྐྱ་གསོག་འདི་
ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཆོལ་གྱི་དོན་ལུ་ཨིན་ཆོ་ ཉགས་ཚལ་
དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྱག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ ཕྱིར་ཚོང་ ཡང་
ན་ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཕྱི་ཁར་འབག་ནི་ལུ་ བསྐྱ་གསོག་འབད་བའི་ཤུལ་ལས་ མི་ངོ་འདི་ རྒྱ་
ཆསྟོ་བཤུད་ཀྱི་གན་རྒྱ་དོན་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་ཅན་ལུ་གཏང་དགོ།

༤. རི་དྭགས་ཀྱི་ཤིང་སྒྲ་དང་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དམིགས་ལུལ་འདི་
ཚོང་འབྲེལ་ཞིབ་འཆོལ་གྱི་དོན་ལུ་ཨིན་ཆོ་ ཉགས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྱག་ལས་
ཁུངས་ཀྱིས་ ཚོང་འབྲེལ་ཞིབ་འཆོལ་བསྐྱ་གསོག་གི་དོན་ལུ་ཆོག་ཐམ་སྟོན་དེ་ ཞུ་བ་
ལུལ་མི་ མི་ངོ་འདི་ རྒྱ་ལྷན་རིགས་སྒྲིའི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་བཅའ་ཡིག་འོག་གི་ ཐོབ་
སྟོན་དང་ཁེ་ཕན་བགོ་བཤའི་དགོས་མཁོ་དང་བསྐྱུན་ནི་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་ཅན་
ལུ་གཏང་དགོ།

༥. སྒར་སྟོལ་ཤེས་ཡོན་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ཞིབ་འཆོལ་ག་ཅི་
ཨིན་རུང་ ཉགས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་ཏྱག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ དེས་པར་མཁོ་བའི་
ཉོག་མེད་ཀྱི་གནད་བདོན་ལུ་ ཞུ་བ་ལུལ་མི་ མི་ངོ་འདི་ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྒར་སྟོལ་ཤེས་
ཡོན་གྱི་བཅོལ་འཛོག་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་ཅན་ལུ་གཏང་དགོ།

༩. འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྒྲན་རིགས་དབང་འཛིན།

༡. མི་ངོ་གིས་ བཟའ་འཐུང་དང་སོ་ནམ་ཀྱི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དོན་ལུ་ རྩོ་ཤིང་
གཙང་སྒྲུཾ་པའི་ཁོ་སེ་ནི་ཏེ་རི་ ཡང་ན་ སེམས་ཅན་གཙང་སྒྲུཾ་ཁྱུ་ལུ་སེ་ནི་ཏེ་རི་
ལག་ཁྱེར་གྱི་དོན་ལུ་ཞུ་བ་ལུལ་ཆོ་ འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྒྲན་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས་
རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ ཐད་ཀར་ལག་ལེན་དང་སྟོན་ནི་ ཤེས་ཡོན་ ཡང་ན་ ཚོང་

འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཇོལ་ དེ་ལས་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཞིབ་འཇོལ་དོན་ལུ་ཨིན་མ་མེན་མ་
བདེན་དཔུང་འབད་དགོ།

༡. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ རི་ཁ་ལས་ཚོགས་མེད་པར་བསྐྱུག་གསོག་འབད་ཡོད་ཚེ་
འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲོན་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས་ མི་ངོ་འདི་ རིགས་ཚལ་དང་གྲིང་
ག་ཞབས་ཏྲོག་ལས་ཁུངས་ལུ་ དེས་པར་མཁོ་བའི་ཚོགས་མཉམ་ཆུ་ལེན་པར་གཏང་དགོ།

༢. གསོན་པོའི་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ལུ་ ཕྱིར་ཚོང་གི་ཁྱབ་ཕྱུལ་ཡོད་ཚེ་ གཞུང་གི་སློ་ནོར་
འཕྲོད་བསྟེན་འགོ་དཔོན་ཆུ་གིས་སྤྱོད་མི་འཕྲོད་བསྟེན་ལག་ཁྱེར་འདི་ བདེན་དཔུང་
འབད་དགོ།

༣. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ ཤེས་ཡོན་ ཚོང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཞིབ་འཇོལ་ ཡང་ན་
ཚོང་འབྲེལ་ཞིབ་འཇོལ་གྱི་དོན་ལུ་ཨིན་ཚེ་ འབྲུག་བཟའ་ཆས་དང་སྤྲོན་རིགས་དབང་
འཛིན་གྱིས་ ཁྱབ་ཕྱུལ་མི་ མི་ངོ་འདི་ རྒྱ་ཆ་སྤྱོད་ཀྱི་གན་རྒྱ་དང་ གནས་ཚད་ཅན་
གྱི་རྒྱ་ཆ་སྤྱོད་ཀྱི་གན་རྒྱ་ སྤོན་དཔུང་གན་རྒྱ་ དེ་ལས་ ཐོབ་སྤྱོད་དང་ལེ་ཕན་བགོ་
བཞའི་གན་རྒྱ་དོན་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙུག་ཅན་ལུ་གཏང་དགོ།

༤. རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་འདི་ ཐང་ཀར་ལག་ལེན་དང་སྤྱོད་ནི་དོན་ལུ་ཨིན་ཚེ་ འབྲུག་
བཟའ་ཆས་དང་སྤྲོན་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས་ ཕྱིར་ཚོང་ ཡང་ན་ རིགས་རྒྱུན་ཐོན་
ཁུངས་འབག་མི་ མི་ངོ་ལས་ འགན་ལེན་གྱི་ཡི་གུ་ལེན་ཏེ་ སྤོ་བཤུད་འབད་ནི་ལུ་ཕན་
ཐོགས་འབད་དགོ། (འགན་ལེན་གྱི་ཡི་གུ་འདི་དཔེ་གཞི་འདི་ ཟུར་སྒྲགས་ ༩ པ་སྤེ་
སྒྲགས་ཡོད་པ།)

༩. འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁུངས།

༡. མི་ངོ་གིས་ རི་དྲགས་གྱི་ཤིང་སྒྲ་དང་སྤོག་ཆགས་གྱི་རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་གྱི་ ཕྱིར་ཚོང་
གསལ་སྤྱོད་གྱི་དོན་ལུ་ཁྱབ་ཕྱུལ་ཚེ་ འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ རིགས་

ཚལ་དང་གྲིང་ག་ཞབས་ཏྲོག་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་སྟོད་མི་ཚོག་ཐམ་འདི་ བདེན་དཔྱད་
འབད་དགོ།

༡. མི་ངོགས་ བཟའ་འབྲུང་དང་སོ་ནམ་གྱི་རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་ ཕྱིར་ཚོང་གསལ་
སྟོན་གྱི་དོན་ལུ་ཁྱེ་བ་ཕུལ་ཆེ་ འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་ འབྲུག་བཟའ་
ཆས་དང་སྐྱན་རིགས་དབང་འཛིན་གྱིས་སྟོད་མི་ སྤྱོད་ཤིང་གཙང་སྒྲུ་ཉེ་ལེ་ཁོ་སེ་ནི་ཁ་རི་
ཡང་ན་ སེམས་ཅན་གཙང་སྒྲུ་ཉེ་ལེ་ཁོ་སེ་ནི་ཁ་རི་
ལག་ཁྱེར་འདི་ བདེན་དཔྱད་
འབད་དགོ།

༢. འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་ཅན་གྱིས་སྟོད་མི་
རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་འབྲུང་ཁྲུངས་ལག་ཁྱེར་(དཔེ་ཚད་སྟོ་བཟུང་ལག་ཁྱེར) བདེན་
དཔྱད་འབད་དགོ།

༣. འོང་འབབ་དང་ཅད་མ་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་ རིགས་རྒྱན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་འཛིན་ཤོག་བདེན་
དཔྱད་འབད་དགོ།

༤. བད་བརྟུན་ བཟོ་ལྷན་གསར་གཏོད་དང་ གློ་རིག་རྒྱ་དངོས་ལས་ཁྲུངས།

༡. བད་བརྟུན་ བཟོ་ལྷན་གསར་གཏོད་དང་ གློ་རིག་རྒྱ་དངོས་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་ བདག་
དབང་ཐོབ་དབང་ ཡང་ན་ གློ་རིག་རྒྱ་དངོས་བདག་དབང་གི་ཞུ་ཆིག་ལྟོད་ཆེ་ རིགས་
རྒྱན་ཐོན་ཁྲུངས་ཀྱི་འབྲུང་ཁྲུངས་བདེན་དཔྱད་འབད་དགོ།

༢. བད་བརྟུན་ བཟོ་ལྷན་གསར་གཏོད་དང་ གློ་རིག་རྒྱ་དངོས་ལས་ཁྲུངས་ཀྱིས་ གློ་རིག་རྒྱ་
དངོས་ཀྱི་བདག་དབང་འདི་ ཁྲིམས་འགལ་ཐོག་མི་ཕྱིན་ནི་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་ངོ་ཚབ་གཙོ་
ཅན་གྱིས་སྟོད་མི་ གནས་པའི་ལག་ཁྱེར་བདེན་དཔྱད་འབད་དགོ།

4. རྒྱལ་ཡོངས་སྐྱེ་ལྔ་ན་རིགས་སྤེལ་བ། (རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན།)

1. རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ རི་དྭགས་ ཡང་ན་ ཞིང་ནང་འཛུགས་སྐྱོང་འབད་མི་
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ འབྲུང་ཁུངས་ལག་ཁྱེར་དང་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་ དཔེ་
ཚད་སྤོ་བཤུད་ལག་ཁྱེར་སྤྱོད་དགོ།
2. རི་ཁ་ལས་བསྐྱུ་གསལ་འབད་མི་རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དོན་ལུ་ རྒྱུ་ཆ་སྤོ་བཤུད་གན་
རྒྱ་བསྐྱར་སྤྱོད་འབད་ནི་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་
ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་སྤྱོད་མི་ ཞིབ་འཚལ་དང་བསྐྱུ་གསལ་གི་ཚོག་ཐམ་
བདེན་དཔུང་འབད་དགོ།
3. བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ལས་ བསྐྱུ་གསལ་ཚོག་ཐམ་ཡོད་ཚེ་
རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ རྒྱུ་ཆ་སྤོ་བཤུད་གན་རྒྱ་སྤྱོད་དགོཔ་དང་ ཚོག་ཐམ་
འདི་མེད་ཚེ་ རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ རྒྱུ་ཆ་སྤོ་བཤུད་གན་རྒྱ་འདི་བསྐྱར་སྤྱོད་
མ་འབད་བའི་སྤྱ་གོང་ལས་ བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་ཁུངས་ལུ་གཏང་
དགོ།
4. རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ སྤར་སྤོལ་ཤེས་ཡོན་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་རིགས་
རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ དེ་ཡང་ བྱམས་ཚལ་ལས་བསྐྱུ་གསལ་འབད་མི་འདི་ ཐོ་བཀོད་འབད་
ནི་ལུ་ ཉམ་མེད་གནང་བ་སྤྱོད་པའི་སྐྱོར་ལས་ བྱམས་ཚལ་དང་གླིང་ག་ཞབས་རྟོག་ལས་
ཁུངས་ལུ་སྤྱན་ཞུ་འབད་དགོ།
5. རྒྱལ་ཡོངས་རྩོམ་གཙོ་ཅན་གྱིས་ བཟའ་འཐུང་དང་སོ་ནམ་གྱི་དོན་ལུ་ སྤོ་ཤིང་དང་
རིགས་རྒྱུན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆིངས་ཡིག་ནང་ཚུད་མི་ལོ་ཐོག་གི་ཐོ་འདི་ འབྲུག་
བཟའ་ཆས་དང་སྤྲན་རིགས་དབང་འཛིན་མཉམ་གཅིག་ རུབ་སྤྱོད་འབད་དགོ།

Annexure 1

List of Non-Wood Forest Products (NWFP)

DoFPS/FRPMD/NWFP-05/2023/ 183

10/08/2023

The Program Director
National Biodiversity Centre
Ministry of Agriculture and Livestock
Thimphu

Subject: Lists of Non-Wood Forest Products in the country

Madam,

This in reference to the letter vide no.NBC/BRD/21/2022-2023/1771 dated 4th August 2023 requesting to share the lists of Non-Wood Forest Products found within the country.

As per the "Framework for Management and Marketing of Non-Wood Forest Products" developed by the Department, a total of 101 non-wood forest products are being listed for collection, marketing and trading following the sustainable harvesting guidelines. As per the Forest and Nature Conservation Act of Bhutan, 2023:

- Section 158: All export, re-export, and transit of the wild flora specimen listed in Schedule I and fauna specimen listed in Schedule I, II, and III of this Act for scientific research, conservation breeding and education purpose shall require permit from Management Authority.
- Section 164: The export or re-export of all wild flora specimen listed under Schedule II and III of this Act shall be allowed.

As per Convention on International Trade in Endangered Species (CITES):

- **Appendix I:** Species listed can be traded for scientific research only upon obtaining permits.
- **Appendix II:** International trade in specimens of Appendix-II species may be authorized by the granting of an export permit or re-export certificate. Permits or certificates should only be granted if the relevant authorities are satisfied that certain conditions are met, above all that trade will not be detrimental to the survival of the species in the wild.
- **Appendix III:** List of species included at the request of a Party that already regulates trade in the species and that needs the cooperation of other countries to prevent unsustainable or illegal exploitation. International trade in specimens of species listed in this Appendix is allowed only on presentation of the appropriate permits or certificates.

འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷན་ཁྲིམས་
འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷན་ཁྲིམས་
ROYAL GOVERNMENT OF BHUTAN
MINISTRY OF ENERGY & NATURAL RESOURCES
DEPARTMENT OF FORESTS & PARK SERVICES
Forest Resource Planning and Management Division

Therefore, find enclosed herewith the lists of non-wood forests products for your kind information and reference please

Thanking You

Yours Sincerely

(Lobzang Dorji)
Director

Copy to.

1. The Chief Forestry Officer, FMID, DoFPS for information
2. Office copy

LISTS OF NON-WOOD FOREST PRODUCE

Sl. No	Name		Part(s) harvested	Use(s)	FNCA 2023 Schedules	IUCN Appendix
	Scientific	Local				
1	<i>Acronitum lachinatum</i>	Bongkar (Dz), Maanchhen (Sh), Bekma (Lh)	Root / tuber	Ingredient for traditional medicine/ arrow poisoning	II	
2	<i>Acronitum orochrysum</i>	Bong nga (Sh), Bongkar Med, Bekma (Lh)	Root / tuber	-do-	II	
3	<i>Acronitum tortuosum</i>	Ngalschog (Dz)	Root	Medicine		
4	<i>Acorus calamus</i>	Chudar or chudila (Dz), bojo or bojho (Lh), bor-si (Sh)	Rhizome	Medicine		
5	<i>Aronia spp.</i>	Khempa (Dz), Titey-pati (Lh), Maringma (Sh)	Leaf, twig and stem	Medicine, essential oil		
6	<i>Aspidium purpurascens</i>	Shilajit (Lh), Drakzhu (Dz), Brakzhu (Sh)	Solidified exudes	Medicine		
7	<i>Bambusa nana</i>	Jasai (Kh), Mugl bans (Lh)	Culm	Flag post/ bamboo mat		
8	<i>Bambusa clavata</i>	Chiley bans (Lh), Pagshing (Dz), Gook (Kh), Seo (Sh)	Culms, young shoots	Weaving, construction materials etc.		
9	<i>Bambusa nutans</i>	Zhushing (Dz), Mal bans (Lh), Zhuushing / Leeshing (Sh), Sai (Kh)	Culms	Construction Bow making		
10	<i>Bambusa nutans (clavata variety)</i>	Gren (Kh), Kangri bans (Lh)	Culms	House construction		
11	<i>Bambusa tulda</i>	Shinghane bans (Lh)	Culm	House construction. Usually preferred for Ekra walls		
12	<i>Borinda grossa</i>	Baa (Dz), Rhoi (Kh), Shee / sai (Sh), Malango (Lh)	Culms	Mats and other products		
13	<i>Bombex calva</i>	Pemagetsar (Dz), Pernageysarshing (Sh), Simal (Lh)	Flower	Medicine/culinary		
14	<i>Bommaria penduliflora</i>	Poisee (Dz)	Bark	Adhesive for incense	III	
15	<i>Calamus acanthopachyus</i>	Minji (Sh), Gauri Bet (Lh), Tsem (Dz)	Cane	Handicraft	III	
16	<i>Calamus latifolius</i>	Kham (Sh, Kh), Ray (Dz), Phokre Bet (Lh)	Cane	Handicraft	III	
17	<i>Cantharellus cibarius</i>	Sese sham (Dz)	Entire mushroom	Vegetable / medicine		
18	<i>Cathelasma imperiale</i>	Chalagooy shatex (Dz)	Entire mushroom	Vegetable		
19	<i>Casa fistula</i>	Golden shower (Em), Rajoriksha (Lh), Donka sey or Donko shieg (Sh), Donga (Med)	Pods and seeds	Medicine	III	

20	<i>Chorizanthe collaris</i>	Lapet (Lb), Phramchungshing (Sh), Krubhala (Kh)	Fruits	Fruit is eaten fresh or Pickling/ Dye/Medicine	
21	<i>Chorizanthe saguaria</i>	Menziesia (Dz), Khomngshing (Sh), Quince (Eng)	Fruit	Natural dye	
22	<i>Cymbopogon chinensis</i>	Sorliang (Sh), Lemons grass (Eng)	Upper parts	Essential oil	III
23	<i>Cymbopogon difusus</i>	Sopole (Sh)	Upper parts	Essential oil	
24	<i>Daphne blakelyi</i>	Dkynap (Dz), Kaga-tye, Kaga, Lakta in (Lb), Shigashing (Sh), Shading Nankarpo (Tried)	Bark	Traditional Bhamare paper	III
25	<i>Dendrocalamus hamiltonii</i>	Pugshi (Dz), Pakching (Dz), Tama, choysa (Lb), Soo (Sh)	Culm, young shoots	Weaving, construction materials, etc. Young shoot colle.	III
26	<i>Dendrocalamus sikkimensis</i>	Zang (Dz), Dhemchhar (Sh), Lungre bars (Lb)	Matured culms	Crafts, house construction	III
27	<i>Dendrocalamus strictus</i>		Culm	Furniture/charcoal	III
28	<i>Diplazium escholtzii</i>	Nakey (Dz), Dkawa (Sh), Ningero (Lb), Zhima (Kh)	Young shoots	Vegatable	
29	<i>Diplazium bracteatum</i> (Syn. <i>Alouatta bracteata</i> , <i>Bistia</i> <i>bracteata</i>)	Chauri (Lb), Butter tree (En), Vega shi (Dz), Pin-shing (Sh), Khama (Kh)	Fruits	Cooking oil/heat lamp/ ointment/ingredient to soap/ candle making.	III
30	<i>Dioscorea indica</i>	Assam apple (En), Mel (Lb), Tong (Dz)	Fruit	Candy/Jam	
31	<i>Edgeworthia gardneri</i>	Dhachap (Dz), Angylee (Lb), Shingshing (Sh)	Bark	Desbo Karp	III
32	<i>Elaeagnus parvifolia</i>	Autumn olive (Eng), Bye (Dz), Shingzen (med)	Fruit	Pickling/Jam/ Juice	
33	<i>Elaeostone lineolatum</i>	Dham-bur (Dz), Dhimon or Dhimon-mom (Sh), Chhoiye gajam (Lb), Dhamro (Kh)	Stem and leaves	vegetable	
34	<i>Entada araliifolia</i>	Pangra or Pangro (Lb), Koloko (Sh), Ningphooba (Med)	Beans	Medicine	
35	<i>Evelia sp</i>	Sewahama (Dz)	Entire plant	vegetable	II
36	<i>Fraxinus delavayi</i>	Ticks (Dz)	Bulb	Medicine	II
37	<i>Fraxinus chinensis</i>		Bulb	Medicine	
38	<i>Gracilaria lemaneiformis</i>	Tig zoocha (Dz), Zangroo (Sh), Sima (Lb)	fibres	Waving	
39	<i>Gracilaria lemaneiformis</i>	Zoocha (Dz)	Inflorescence	Medicine	
40	<i>Gubleria fragrantissima</i>	Chamre Kani (Dz), Dhamre, Dhamre, Machino (Lb)	Leaves and twigs	Essential oil	

41	<i>Himalayacalamus huceriensis</i>	Pah ryang (Lh)		Calms, young shoots edible	Weaving bamboo mat	
42	<i>Hippophae salicifolia</i>	Taroy/sang (Dz)		Berries	Jam, Juice	
43	<i>Indocalamus griffithii</i>	Dzomleshang (Dz), Wounhu chhang or Khaila chhang (Sh)		Seedpod	Spices and extraction of fixed oil	III
44	<i>Argemone regia</i> (frut)	Togo (Dz), Kheibang (Sh), Okhar (Lh)		Fruit	Carnal	II
45	<i>Asarum adnigrum</i>	Bastaka (Dz)		Flower	Vegetable	
46	<i>Latex cubens</i> (Syn. L. elatensis)	Silimbur (Lh), Nending (Sh)		Fruit	Essential oil, medicine	
47	<i>Latex kingii</i>	Silimbur (Lh)		Fruit	Oil	
48	<i>Luculia gratissima</i>	Yontadem (Dz)		leaves	Traditional tea leaves	
49	<i>Lyophyllum aggregatum</i>	Bijishi Ruru (Dz)		Whole plant	vegetable	
50	<i>Lyophyllum shingii</i>	Kashi Samong (Dz)		Whole plant	vegetable	
51	<i>Parasasipha confertiflora</i>	Singace shang (Sh)		Fruit	Fixed oil	
52	<i>Makranthus emodii</i>	Dre-Zuth (med)		Root	Traditional medicine	
53	<i>Microsopis paniculata</i>	Eut-pel serpo (Dz)				
54	<i>Microsopis zingiberifolia</i>	Eut-pel ngoisgo				
55	<i>Microsopis hirtella</i>	Thur-ugoin meto (Dz), Thur-ugoin (med)		Flower	Medicine	
56	<i>Microsopis blumiana</i>	Eut-pel metog Boim (Dz), Makcha Dhenyon (Med)				II
57	<i>Microsopis superba</i>	Eut-pel metog (Dz), Eut Pel Karpo (Med)				III
58	<i>Mussaenda rosea</i>	Wombu (Dz)		Whole plant	Medicine	
59	<i>Nardostachys jatamansi</i> / <i>grandiflora</i>	Pang poi (Dz), Jatamansi (Lh), Honglen (T used)		Rhizome	Medicine, incense	II
60	<i>Nomioscalanus andropogonifolius</i>	Langma (Lh), Ringbu (Sh), Yula (Kh)		Calms	Bangchung and other handicraft items	III
61	<i>Neopenthoriza scaphulariiflora</i> <i>Picrothiza larsosa</i>	Patzing (Dz), Kunka or karaki (Lh)		Rhizome	Medicine	II
62	<i>Opuntia elaeagnifolia</i>	Yat-tsha guenbu (Dz), yat-tsa gamba (Lh)		Entire form	Medicine	II
63	<i>Oxycanthus indicum</i>	Tsangpaka		Flower and pod	Vegetable and religious purpose	
64	<i>Oxyria lanceolata</i>	Chensarmo (Dz)		leaves	Local tea leaves	
65	<i>Oxyspora hookeri</i>	Mukati (Sh)		Root	Medicine	

66	<i>Piper Paradisgrazeng</i>	Biring-gi- raza (nsed)	Root	Herbal tea	II
67	<i>Piper polyphylla</i>	Sitawa (Lb), Toksampa (Sh), Dioso (Dz)	Rhizome	Medicine	
68	<i>Pedicularis longiflora</i>	Lugru serpo (Dz)	Leaves and flower	Medicine	
69	<i>Pedicularis negalanthia</i>	Lugru warpo	Leaves and flower	medicine	
70	<i>Persea frutifera</i>	Gocli (Dz, Sh), Pualchey (Lb)	Fruit	consumption	III
71	<i>Persea gambel</i>	Kawla or kutor lauko (Lb), Fregeli (Kh), Zulu Goli (Sh), Pehagoli (Dz)	Bark	Adhesive, Incense	III
72	<i>Phyllanthus emblica</i> (Syn: <i>Embellica officinalis</i>)	Amila (Lb), Chogemay (Sh), Amila (Dz), Indian Goose berry (En)	Fruit	Vitamin C, medicine	III
73	<i>Piper hamiltonii</i>	Pani or pussy (Dz), Pan (Lb), Jangali pan (Lb), Shingema (Dz), Shingpan (Sh), Shingpan Thopet (Kh)	Leaf	Stimulant	III
74	<i>Piper longum</i>	Pipla / pepsila (Lb), Pipla (Cm)	Fruit / spike	Medicine, sometimes used as spice	III
75	<i>Piper peltocladum</i>	Pipla Ashang (K)	Fruit	Spice/ medicine	III
76	<i>Piper nathoe</i>	Bhai pipia (Lb), Raktang (Kh)	Fruit	Young shoots used as vegetable. Matured stem used to produce handicraft items	III
77	<i>Plectocaulis himalayana</i>	Parsha (Dz), Phokray, tohri, tara, danileys, eleray bot (Lb), Phushi (Sh), Ray (K)	Seed	Medicine	II
78	<i>Podophyllum hexandrum</i>	Bamarpoo (Dz)	Leaves and stem	Ingredient	
79	<i>Pogonotomon anamathoides</i>	Nam Nam (Dz)	Bark	Adhesive, Incense	III
80	<i>Pouzoloba sanguinea</i>	Chapley (Lb), Yongjiba or Yangjiba, Yong-gebo shing (Sh)	Flower	Essential oil	
81	<i>Primula sikimensis</i>	Shangri Serpo (Med)	Berries	Edible oil	
82	<i>Prinsepia voluta</i>	Dushi Tiang	Root	Medicine	
83	<i>Rhenom australe</i>	Chusa (Dz)	Leaves and flower	Medicine	
84	<i>Rhenom nobile</i>	Chukha metog (Dz)	Leaves, twigs and flower	Incense	
85	<i>Rhododendron anthopogon</i>	Bahu (Dz), Doli metog (Med)			
86	<i>Rhododendron stramon</i>	Soopeti or sampeti (Lb)Sulu (Dz)			

87	<i>Ahus Succedanea</i>	Krengnar(K)	Fruit	Medicine	
88	<i>Fedia coreifolia</i>	Tsoy (Dz), Majiso (Lh), La-nyi-roo (Sh) Tsuhi(Kh)	Entire plant	Dye, Medicine	III
89	<i>Terratinia chebula</i>	Aru, Aroo (Dz, Ss, Med.Kh), Har-ra or Har-ro (Lh), Black Myrobalan (En)	Fruits	Medicine, Incense	III
90	<i>Thaetum rubigenum</i>	Khenkar (Dz), Khenkar (med)	Entire plant	Incense	
91	<i>Thysanolaena latifolia</i>	Tsakusha (Dz, Sh), Beyshawra (Sh), Kueho or amliso (Lh)	Upper parts, inflorescence	Fodder, Soft broom.	III
92	<i>Tricholoma matsutake</i>	Sangay shamui (Dz)	Entire mushroom	Vegetable and soup	
93	<i>Trichosanthes tricuspidata</i>	Sepa Gyem (Dz) Indrani (Lh)	Fruit	Oil	
94	<i>Tapista nitans</i>	Wangpem (Dz), Thormom (Sh), Nakima (Lh)	Flower	Vegetable	
95	<i>Tipista wattii</i>	Wangpom (Dz)	Flower	Vegetable	
96	<i>Trachycarpus fortunei</i>	Laree shlon (Sh)	Leaves	Broom	
97	<i>Typha elephantia</i>	Shudak Kurpo(med)	Root	Traditional medicine	
98	<i>Vicium nepalensis</i>	Nya-shi-thueb(Dz), Nya-shing-jormio (Sh)	Entire plant	Local tea leaves	
99	<i>Zanthoxylum armatum</i> (Syn. <i>Z. alatum</i>)	Zshung Thbey (Dz), Bale timbur (Lh), Khai- Gee (Sh), Nam caawa (Kh)	Fruit	Essential oil, medicine, pickle & spice, water purifier	
100	<i>Zanthoxylum bungeanum</i>	Menchu Thiney (D), Song-Gee (Sh)	Fruit	Essential oil, medicine, pickle & spice, water purifier	III
101	<i>Zizyphus mauritiana</i>	Boyer(Lh), Tshoshing (Dz), Khangaling sey (Sh)	Fruit	Pickle	

Note: Dz = Dzongkha, En = English, Lh = Lhotshampkha, Sh = Sharchophka, Med = Traditional Medicine, Kh = Khengkha,
 Ssn = Sanskrit, DBH = Diameter at breast height (1.3m), Ctn = Common trade name

*The above-listed NWFP list provided by the Department of Forests and Park Services shall not be subjected to undertake letter of undertaking.

Annexure 2

List of notified seed varieties from Bhutan in the Multilateral System

མོན་པ་དང་རྒྱལ་ཁབ་ལྷན་ཁག
ROYAL GOVERNMENT OF BHUTAN
 Ministry of Agriculture and Forests
 Thimphu : Bhutan

མོན་པ་

MINISTER

MoAF/NBC/2015/ 71

18th September 2015

Ministerial Order

Bhutan became a member of the International Treaty on Plant Genetic Resources (ITPGRFA) in 2003 after ratification by the 83rd session of the National Assembly.

Article 10.2 of the ITPGRFA states that "In the exercise of their sovereign rights, the Contracting Parties agree to establish a multilateral system, which is efficient, effective, and transparent, both to facilitate access to plant genetic resources for food and agriculture, and to share, in a fair and equitable way, the benefits arising from the utilization of these resources, on a complementary and mutually reinforcing basis".

In order to honor the objective of the treaty and comply by the treaty, RNR GNH Committee and the Ministry on 24th August 2015 has endorsed sixty (60) accessions of rice germplasm from the National Plant Gene Bank at NBC to include into the Multilateral System (MLS) of ITPGRFA as indicated in table below.

Sl.no	Variety name	District	Locality	Altitude	Status
1	Anadi	Tsirang	Lapsibotay, Goseling	1090	TV
2	Asu	Lhuntshi	Bamendangsa	1650	TV
3	Bara-tshalu	Pemagatshel	Khominang	1650	TV
4	Bara-tshalu	Pemagatshel	Denang	2500	TV
5	Ridungpa	Trashigang	Chekhev	1600	TV
6	Bjanam	Thimphu	Lutey, Chang Gewog	2250	TV
7	Botoli(red)	Punakha	Chekha, Punakha	1240	TV
8	Botoli(white)	Punakha	Khowchara, Punakha	1240	TV
9	Chhota Kati	Sarboang	Singhi, Sarbhang	200	TV
10	Chumja	Punakha	Jibjokha, Toewong	1250	TV
11	Chumja	Thimphu	Dichenchholing, Thimphu	2438	TV
12	Dakpa	Lhuntshi	Bartopang, Gangzoor	1450	TV
13	Dakpa	Lhuntshi	Bamindangsa, Tangmachhu	1750	TV
14	Dumja	Paro	Changika	2010	TV
15	Dumza	Paro	Acho, Dotey Valley	2300	TV
16	Farangry	Samtse	Denchukha, P. O. Dorokha	1200	TV
17	Gemja	Punakha	Lunakha	1700	TV
18	Gemja Jyanam	Punakha	Lunakha	1700	TV
19	Goeja (red)	Punakha	Labtshakha, Talow Gewog	1880	TV
20	Hinsum	Punakha	Jashika, Shengana	1650	TV
21	Janam	Wangdiphodrang	Hebesa (Pana)	1850	TV
22	Janam	Wangdiphodrang	Esagom	2025	TV
23	Jarey	Punakha	Cersong, Zomi	1400	TV
24	Jarey	Thimphu	Chapcha	2384	TV

PHONE: +975-2-322482, 322129 (O) FAX: +975-2-333133

ལོ་ནམ་དང་ནགས་ཚལ་རྒྱན་ཁག
ROYAL GOVERNMENT OF BHUTAN
 Ministry of Agriculture and Forests
 Thimphu : Bhutan

ལྷན་པོ་

MINISTER

25	Kachum	Punakha	Jashika, Shengana	1650	TV
26	Kalonuniya	Dagana	Kalikhola, Kalikhola	213	TV
27	Kam Mira	Mongar	Nakchang	1500	TV
28	Kati	Tsirang	Tashidin, Tashidin	990	TV
29	Katusey	Samtse	Shimjee	914.4	TV
30	Kochum	Paro	Gephana	2020	TV
31	Kongko	Samdrup Jongkhar	Tanzenia, Nganglam	400	TV
32	Malingay	Tsirang	Thangraydan, Betheni	1300	TV
33	Mansara	Sarpang	Singe, Sarbhang	200	TV
34	Nam	Paro	Jagathang, Lango	2350	TV
35	Nam	Paro	Nemzo, Luni Gewog	2350	TV
36	Nemshongba	Trongsa	Faychung, Drackten Gewog	1750	TV
37	Ngaja	Thimphu	Mendegang, Toobesa Gewog	1730	TV
38	Ngera Bara	Tashigang	Tsenkharla, Jangphu Gewog	1500	TV
39	Pang Bara	Tashigang	Radhi, Radhi Gewog	1500	TV
40	Phudagey	Samtse	Denchukha, P. O. Dorokha	1200	TV
41	Rasu Bara	Trashigang	Bunthang, Phongmey	1720	TV
42	Raynap	Thimphu	Sisina	2100	TV
43	Rudwa	Samtse	Panbari	1372	TV
44	Sam-bara	Pemagatshel	Pangthang	1130	TV
45	Sam-bara	Pemagatshel	Labar	1660	TV
46	Silekadhun	Wangdiphodrang	Khamena, GasesoTshohom	1680	TV
47	Tan Tshering	Punakha	Amringmo, Goenshari	1700	TV
48	Tandin Tshering	Wangdiphodrang	Sumakh, Village	1400	TV
49	Taule	Samtse	Denchukha, P. O. Dorokha	1200	TV
50	Timmuray	Tsirang	Patalay, Patalay	800	TV
51	Toli	Punakha	Yebesa, Chhubu	1500	TV
52	Wangda Karmo	Trashigang	Khidung, Tashigang	1219	TV
53	Wangdakarmo	Punakha	Dochukha, Goenshari	1800	TV
54	Wangdi Karmo	Trashigang	Packaling, Tashigang	1676	TV
55	Yadu-bara	Pemagatshel	Khar	820	TV
56	Yadu-bara	Pemagatshel	Charthenra,	1100	TV
57	Zakha	Wangdiphodrang	Lopokha (Adang)	1300	TV
58	Zakha	Punakha	Jashika, Shengana	1650	TV
59	Zakha		Ruchena	1725	TV
60	Zechum	Thimphu	Lutey, Chang Gewog	2250	TV

Note: TV stands for Traditional variety.

The access and use of these accessions will be as per the conditions of MLS.

Yeshey Dorji
 MINISTER

Ministry of Agriculture and Forests
 Thimphu.

PHONE: +975-2-322482, 322126 (O) FAX: +975-2-323153

ཐོན་པོ།
MINISTER

ཐོན་པོ་ལྷན་ཁག་ཨུལ་ལྷན་ཁག།
ROYAL GOVERNMENT OF BHUTAN
Ministry of Agriculture and Forests
Thimphu : Bhutan

Copy to:

1. Secretary, Ministry of Agriculture and Forests
2. Secretary, Ministry of Foreign Affairs
3. Secretary, Gross National Happiness Commission
4. Secretary, National Environment Commission
5. Director General, Department of Agriculture, MoAF
6. Director General, Department of Forests and Park Services, MoAF
7. Director General, Bhutan Agriculture and Food Regulatory Authority, MoAF
8. Director General, Department of Livestock, MoAF
9. Director General, CNR, RUB
10. Director, Council of RNR Research of Bhutan, MoAF
11. Director, Department of Agriculture and Marketing Cooperatives, MoAF
12. Chief, Policy and Planning Division, MoAF
13. Chief, Administration and Finance Division, MoAF
14. Program Director, Information and Communication Services, MoAF
15. Program Director, RNRDC Wengkhur, DoA, MoAF
16. Program Director, RNRDC Jakar, DoA, MoAF
17. Program Director, RNRDC Bajo, DoA, MoAF
18. Program Director, RNRDC Bhur, DoA, MoAF
19. Program Director, RNRDC Yusipang, DoA, MoAF
20. Program Director, National Seed Centre, DoA, MoAF, Paro
21. Program Director, national Centre for Animal Nutrition, DoL, Bumthang
22. Program Director, National Biodiversity Centre, MoAF, Serbithang

PHONE: +975-2-322482, 322129 (O) FAX: +975-2-323153

** The listed varieties need to undertake a Standard Material Transfer Agreement when it is taken out of the country.*

Annexure 3

The template of the letter of undertaking

རྒྱལ་ཡོངས་འབྲུག་གཞུང་།
མི་ནུམ་དང་ལྷོ་ནུམ་ལྷན་ཁག།
ROYAL GOVERNMENT OF BHUTAN
Ministry of Agriculture and Livestock
National Biodiversity Centre
Serbithang, Thimphu, Bhutan

Reference No: _____

Date: _____

To
The Program Director
National Biodiversity Centre
Ministry of Agriculture and Livestock
Serbithang Thimphu Bhutan

Subject: **Letter of Undertaking**

I, Mr./Ms. _____ holding CID No. _____
from Village _____ under Gewog _____ in Dzongkhag _____
would like to transfer _____ to Mr./Ms. _____
who is residing _____ do hereby confirm to
the following:

1. WHEREAS I undertake that the material transferred will exclusively be used for direct use and consumption and in case of a change of intent, the undersigned shall seek prior written approval from the Competent National Authority (CNA) through the National Biodiversity Centre (NBC).
2. AND WHEREAS I take full responsibility for the safety and protection of the material and will remain liable for any sort of misuse arising from the transferred genetic resources. I affirm that the material is intended for direct use and consumption, and it will not undergo any sort of research nor transfer to any third party for a similar intent.
3. AND WHEREAS I understand that in the event I do not adhere to aforementioned conditions and commits breach of any provision of the Biodiversity Act of Bhutan, 2022 and its Rules and Regulations, I shall be accountable for the lapses and may held liable as per the applicable laws.
4. IN THE WITNESS WHEREOF, I have hereunto signed the undertaking in the presence of the following witnesses:

Date: _____
Signed: _____
Name: _____
CID No: _____
Phone No: _____
(Affix Legal Stamp)

Witness

Program Director: +975-2-351416; PABX: +975-2-351218; 351417; 350268; FAX: +975-2-351219; Royal Botanical Garden: +975-2-351278; Post Box #: 875; Email: nbc.mnp@gmail.com; www.nbc.gov.bt (NBC); www.biodiversity.bt (Biodiversity Portal)